

Міністерство освіти і науки України
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ І АУДИТУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Виконала:

студентка спеціальності

071 «Облік і оподаткування»

Базюк Людмила Петрівна

науковий керівник:

д. е. н., професор Василюк М.М.

рецензент:

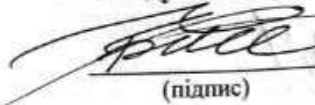
к.е.н., доцент Мигович Т.М

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Інститут, факультет економічний
Кафедра обліку і оподаткування
Освітній рівень "магістр"
Спеціальність 071 "Облік і оподаткування"

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Іван БАЛАНЮК
(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

"7" листопада 2024 р
(дата)

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА**

Базюк Людмили Петрівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Організація та методика обліку і аудиту поточних зобов'язань підприємства

керівник роботи доктор економічних наук, професор кафедри обліку і оподаткування Василюк М.М.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Перелік питань, які потрібно розробити (детальний план дипломної роботи):

1. Економічна сутність та місце поточних зобов'язань в структурі підприємства.
2. Наукові підходи класифікації поточних зобов'язань підприємства.
3. Нормативно-правова регламентація організації і ведення обліку та аудиту поточних зобов'язань.
4. Синтетичний та аналітичний облік кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.
5. Організація та методика обліку інших видів поточних зобов'язань.
6. Відображення інформації про поточні зобов'язання у фінансовій звітності підприємств.
7. Організаційні засади та методика аудиту поточних зобов'язань.
8. Узагальнення результатів аудиту поточних зобов'язань.
9. Перспективні напрямки та підходи до удосконалення організації та методики аудиту поточних зобов'язань.

3. Дата видачі завдання 04.12.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/ п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	РОЗДІЛ 1 «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВ»	17.03.2025 р.	Виконано
2	РОЗДІЛ 2 «ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВ»	27.06.2025 р.	Виконано
3	РОЗДІЛ 3 «АУДИТ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ»	14.11.2025 р.	Виконано

Студент

(підпис)

Базюк Л.П.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Василюк М.М.

(прізвище та ініціали)

ВІДГУК

наукового керівника, доктора економічних наук, професора

Василюк Марії Михайлівни

на кваліфікаційну роботу магістра 2-го курсу групи ООЗ-М2

Базюк Людмили Петрівни на тему:

«Організація та методика обліку і аудиту поточних зобов'язань

підприємства»

У сучасних умовах ефективно управління фінансовими зобов'язаннями є одним із ключових чинників стабільності та розвитку підприємств. Система обліку та аудиту поточних зобов'язань в Україні стикається з низкою викликів, серед яких варто виділити нестабільність нормативно-правового середовища, складність класифікації зобов'язань, ризики недостовірного відображення розрахунків, недостатній рівень автоматизації та недосконалість внутрішнього контролю. Усе це зумовлює актуальність обраної теми, її практичну значимість та напрями дослідження.

У роботі автором розкрито теоретичні засади обліку та аудиту поточних зобов'язань підприємства, уточнено економічну сутність і класифікаційні ознаки поточних зобов'язань, досліджено нормативно-правове регулювання їх обліку та контролю. Удосконалено підходи до організації облікових процедур, поглиблено розуміння ролі внутрішнього контролю, а також обґрунтовано необхідність застосування ризик-орієнтованого підходу до аудиту. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до встановлених вимог, містить обґрунтовані висновки та пропозиції, які базуються на критичному аналізі наукових джерел, практичних даних підприємства та чинних нормативних документів. Результати дослідження підтверджують самостійність виконання роботи та її практичну цінність для вдосконалення системи обліку й аудиту поточних зобов'язань на підприємствах.

Загальний висновок: кваліфікаційна робота Базюк Людмили Петрівни

на тему «Організація та методика обліку і аудиту поточних зобов'язань підприємства» є завершеним і самостійно виконаним науковим дослідженням, що має теоретичну та практичну цінність. За змістом і оформленням вона відповідає встановленим вимогам, може бути рекомендована до захисту з позитивною оцінкою, а її автор заслуговує на присвоєння другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

д. е. н., професор Василюк М.М.

_____ 2025 р.

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента кандидата економічних наук, доцента

Мигович Тетяни Михайлівни

на кваліфікаційну роботу магістра 2-го курсу групи ООЗ-М2

Базюк Людмили Петрівни на тему:

«Організація та методика обліку і аудиту поточних зобов'язань
підприємства»

Головним завданням сучасного етапу розвитку економіки є забезпечення фінансової стійкості підприємств, підвищення прозорості їх діяльності та зміцнення довіри з боку внутрішніх і зовнішніх користувачів інформації. У цьому контексті особливе значення має належна організація обліку та ефективна методика аудиту поточних зобов'язань, адже саме вони визначають реальний стан платіжної дисципліни підприємства, його ліквідності та здатності своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Поточні зобов'язання, як вагома частина фінансової структури підприємства, повинні бути чітко класифіковані, коректно оцінені та достовірно відображені в обліку. Від якості їх обліку залежить можливість оперативного управління фінансовими потоками, забезпечення економічної стабільності та формування об'єктивної звітності.

Об'єктом дослідження є процес обліку та аудиту операцій з поточними зобов'язаннями на ТОВ «ЛЮКС ТРАНС».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних засад організації та методики обліку і аудиту поточних зобов'язань на ТОВ «ЛЮКС ТРАНС».

За результатами дослідження можна зробити висновок, що робота виконана на актуальну тему, яку автором логічно та послідовно розкрито відповідно до питань плану у контексті обліково-аналітичної діяльності підприємства.

Загальний висновок: кваліфікаційна робота Базюк Людмили Петрівни на

тему: «Організація та методика обліку і аудиту поточних зобов'язань підприємства» є завершеним, самостійно проведеним науковим дослідженням, має наукову і практичну цінність, за змістом та оформленням відповідає встановленим вимогам, може бути допущена до захисту, а її автор заслуговує на присудження другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

к.е.н., доцент Мигович Т.М

_____ 2025 р.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти виконана *Базюк Л.П.*

Назва роботи: «Організація та методика обліку і аудиту поточних зобов'язань підприємства».

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування».

Кваліфікаційна робота містить: 80 сторінок, список літератури з 43 найменувань, таблиць 9; рисунків 10; додатків 1.

Об'єкт роботи – процес обліку та аудиту операцій з поточними зобов'язаннями на ТОВ «ЛЮКС ТРАНС».

Предметом роботи є сукупність теоретичних, методичних та практичних засад організації та методики обліку і аудиту поточних зобов'язань на ТОВ «ЛЮКС ТРАНС».

Метою роботи є розроблення й вдосконалення науково-методичних і практичних засад обліку та аудиту операцій з поточними зобов'язаннями на підприємстві.

За результатами дослідження розроблено рекомендації щодо удосконалення обліку та аудиту поточних зобов'язань.

Розроблені документи: план і програма аудиту поточних зобов'язань, тест внутрішнього контролю поточних зобов'язань, класифікатор джерел інформації для проведення аудиту поточних зобов'язань на підприємстві, класифікатор типових помилок, які найчастіше зустрічаються під час аудиту поточних зобов'язань підприємства. Крім того, запропоновано методику економічного аналізу поточних зобов'язань підприємства, що позитивно вплине на процес управління підприємством та його фінансові результати.

Ключові слова: поточні зобов'язання, підприємство, облік, аудит.

Рік виконання роботи 2024 -2025.

Рік захисту роботи 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВ.....	6
1.1. Економічна сутність та місце поточних зобов'язань в структурі підприємства	6
1.2. Наукові підходи класифікації поточних зобов'язань підприємства	14
1.3. Нормативно-правова регламентація організації і ведення обліку та аудиту поточних зобов'язань	20
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВ.....	27
2.1. Синтетичний та аналітичний облік кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги	27
2.2. Організація та методика обліку інших видів поточних зобов'язань	35
2.3. Відображення інформації про поточні зобов'язання у фінансовій звітності підприємств	42
Висновки до розділу 2	46
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА АУДИТ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	49
3.1. Організаційні засади та методика аудиту поточних зобов'язань	49
3.2. Узагальнення результатів аудиту поточних зобов'язань	58
3.3. Перспективні напрямки та підходи до удосконалення організації та методики аудиту поточних зобов'язань	61
Висновки до розділу 3	67
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні економічні умови, зростання вимог до достовірності фінансової звітності та впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) підвищують значущість удосконалення організації та методики обліку і аудиту поточних зобов'язань. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю:

- забезпечення ефективного управління зобов'язаннями та контролю за їх виконанням;
- оптимізації процесів обліку та аудиту з використанням сучасних інформаційних систем;
- підвищення достовірності фінансової звітності та рівня внутрішнього контролю;

Мета та завдання дослідження. Метою магістерської роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо організації та методики обліку і аудиту поточних зобов'язань підприємства, що забезпечують підвищення достовірності фінансової звітності, ефективності внутрішнього контролю та оптимізацію процесів управління поточними зобов'язаннями.

Завдання дослідження:

- дослідити економічну сутність поточних зобов'язань та визначити їхнє місце в структурі підприємства;
- проаналізувати наукові підходи до класифікації поточних зобов'язань підприємства;
- охарактеризувати нормативно-правову регламентацію організації і ведення обліку та аудиту поточних зобов'язань;
- розглянути організацію синтетичного та аналітичного обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги;
- визначити методику обліку інших видів поточних зобов'язань та способи їх відображення у фінансовій звітності підприємств;

- оцінити організаційні засади та методику аудиту поточних зобов'язань підприємств;
- узагальнити результати аудиту поточних зобов'язань та визначити основні проблеми, що виникають у практиці;
- розробити пропозиції щодо удосконалення організації та методики аудиту поточних зобов'язань.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є поточні зобов'язання підприємств та процеси їх обліку і аудиту. Предметом дослідження виступають організаційні та методичні аспекти обліку і аудиту поточних зобов'язань, а також підходи до підвищення достовірності фінансової звітності та ефективності внутрішнього контролю.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс наукових і практичних методів, що забезпечують обґрунтованість результатів. Теоретичні методи включають аналіз наукової літератури, нормативно-правових актів та методичних документів, систематизацію та логічний аналіз для формування теоретичних положень. Практичні методи передбачають вивчення бухгалтерської документації та фінансової звітності підприємств, спостереження за обліковими і аудиторськими процедурами, а також аналітичну обробку отриманих даних. Методи узагальнення, синтезу та порівняльного аналізу застосовано для розробки рекомендацій щодо удосконалення обліку та аудиту поточних зобов'язань, підвищення достовірності фінансової звітності та ефективності внутрішнього контролю.

Наукова новизна результатів дослідження. Наукова новизна полягає у комплексному обґрунтуванні методичних підходів до обліку та аудиту поточних зобов'язань підприємств, а саме:

- проведено подальший розвиток теоретичного розуміння поточних зобов'язань;
- розроблено методичні рекомендації щодо організації та ведення синтетичного та аналітичного обліку за різними видами операцій;
- запропоновано практичні підходи до удосконалення процесу аудиту

поточних зобов'язань;

- визначено напрями підвищення достовірності фінансової звітності та ефективності внутрішнього контролю, що дозволяє зменшити ризики викривлень і зловживань.

Практичне значення отриманих результатів. Запропоновані рекомендації мають практичну цінність і можуть бути використані для:

- вдосконалення обліку поточних зобов'язань, що сприятиме більш точному відображенню фінансового стану підприємства;

- забезпечення відповідності облікових процедур міжнародним стандартам фінансової звітності (МСФЗ) щодо класифікації та розкриття інформації;

- оптимізації процесів обліку та аудиту шляхом впровадження сучасних електронних систем і автоматизованих рішень;

- підвищення достовірності фінансової звітності та рівня внутрішнього контролю, що зменшує ризики помилок і зловживань.

Впровадження даних рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності управління поточними зобов'язаннями, удосконаленню аналітичного забезпечення та зміцненню контролю за фінансовими операціями підприємств.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були оприлюднені у вигляді наукової статті «Аудиторські свідчення та методичний інструментарій аудиту поточних зобов'язань», розміщеної на платформі ORCID. Окремі положення роботи були представлені на наукових конференціях у формі доповіді на тему «Поточні зобов'язання підприємства: теорія та методика облікової реєстрації», а також опубліковані у збірнику студентських наукових праць «Еврика – XXV».

Обсяг та структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 80 сторінок, що включає 9 таблиць, 10 рисунків та 1 додаток. Список використаних джерел налічує 43 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Економічна сутність та місце поточних зобов'язань в структурі підприємства

Поточні зобов'язання є одним із ключових елементів фінансової структури підприємства, оскільки вони відображають поточний стан розрахунків підприємства і мають безпосередній вплив на його фінансову стабільність, ліквідність і здатність здійснювати операційну діяльність. Проте надмірне накопичення поточних зобов'язань може призвести до фінансових труднощів і створити ризики для подальшого функціонування підприємства. Саме тому важливим завданням фінансового менеджменту є ефективне управління поточними зобов'язаннями, яке сприяє раціональному використанню коштів контрагентів і забезпечує підтримку платоспроможності підприємства.

У сучасних умовах господарювання виникає об'єктивна потреба для суб'єктів господарювання використовувати не лише власний капітал, а й залучений. Залучення коштів із зовнішніх джерел може здійснюватися різними способами. Серед них - отримання поворотних або безповоротних позик, оформлення банківських кредитів, а також домовленості з контрагентами щодо відстрочення чи розстрочення платежів за придбані матеріальні цінності (такі як сировина, матеріали, готова продукція), виконані роботи чи надані послуги. Один із основних видів залучених фінансових ресурсів - це банківські кредити. Кредит являє собою матеріальні цінності, які резиденти або нерезиденти надають юридичним чи фізичним особам для тимчасового користування на встановлений термін і під визначений відсоток.

Залучений капітал, який використовує підприємство, у сукупності відображає обсяг його кредиторської заборгованості, тобто загальну суму

зобов'язань. У сучасних умовах господарювання такі фінансові зобов'язання поділяються на окремі категорії:

1. Довгострокові фінансові зобов'язання - це всі види позичкового капіталу, що використовуються підприємством на період понад один рік;
2. Короткострокові фінансові зобов'язання - це всі форми залученого капіталу, строк використання яких не перевищує одного року (рис. 1.1).

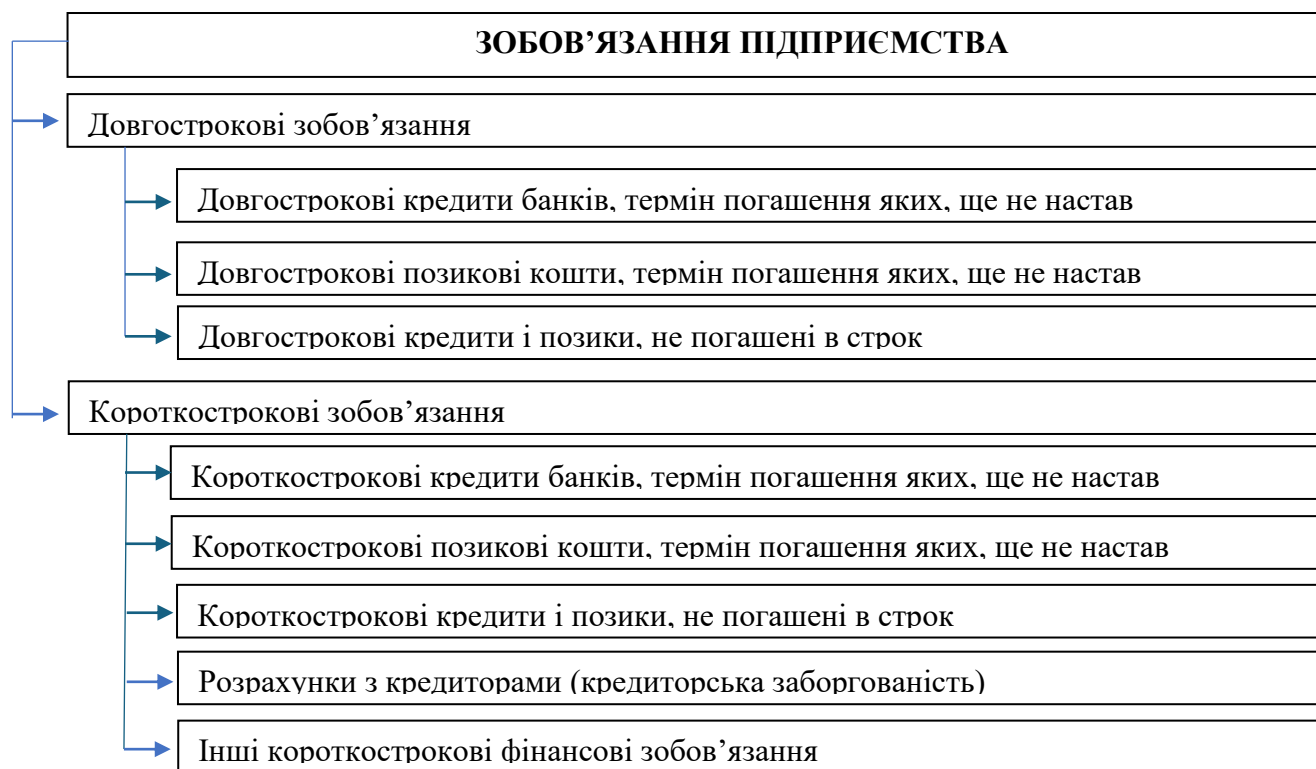

Рис. 1.1 Види фінансових зобов'язань підприємства

Поточні зобов'язання є частиною залученого капіталу, який разом із власним капіталом виступає джерелом фінансування діяльності підприємства. Використання поточних зобов'язань дозволяє підприємству уникати необхідності залучення додаткового власного капіталу або довгострокових позик, що може бути вигідним у короткостроковій перспективі.

Суть поточних зобов'язань полягає в тому, що це боргові зобов'язання підприємства, які підлягають погашенню протягом одного операційного циклу або фінансового року, тобто протягом відносно короткого проміжку часу [1].

У бухгалтерському обліку, як частині інформаційної системи управління підприємством, зобов'язання не виникають безпосередньо з моменту укладення

договору, а після того, як одна зі сторін виконує передбачені договором дії (або утримується від них), внаслідок чого виникає дебіторська заборгованість однієї сторони перед іншою, що згодом стає зобов'язанням погасити цю заборгованість, яка і є кредиторською [2].

На практиці зобов'язання можуть виникати, як на підставі укладених договорів, так і згідно з вимогами нормативно-правових актів. Договірні зобов'язання поділяються на:

- односторонні (коли одна сторона зобов'язується виконати певні дії або утриматися від них, а інша має лише право вимагати їх виконання без взаємних зобов'язань);
- двосторонні (коли обидві сторони одночасно мають і права, і обов'язки за договором).

Аналіз сучасної економічної літератури в галузі бухгалтерського обліку дозволяє зробити висновок, що наразі відсутній єдиний підхід до визначення терміну «зобов'язання». Оскільки вчені використовують різні категорії, поняття та терміни, такі, як зобов'язання, заборгованість, розрахунки, короткострокові та поточні зобов'язання тощо [3; 4; 5; 6], пропонуємо розглянути категорію «зобов'язання» та проаналізувати з трьох аспектів: юридичного, економічного та бухгалтерського (рис 1.2).

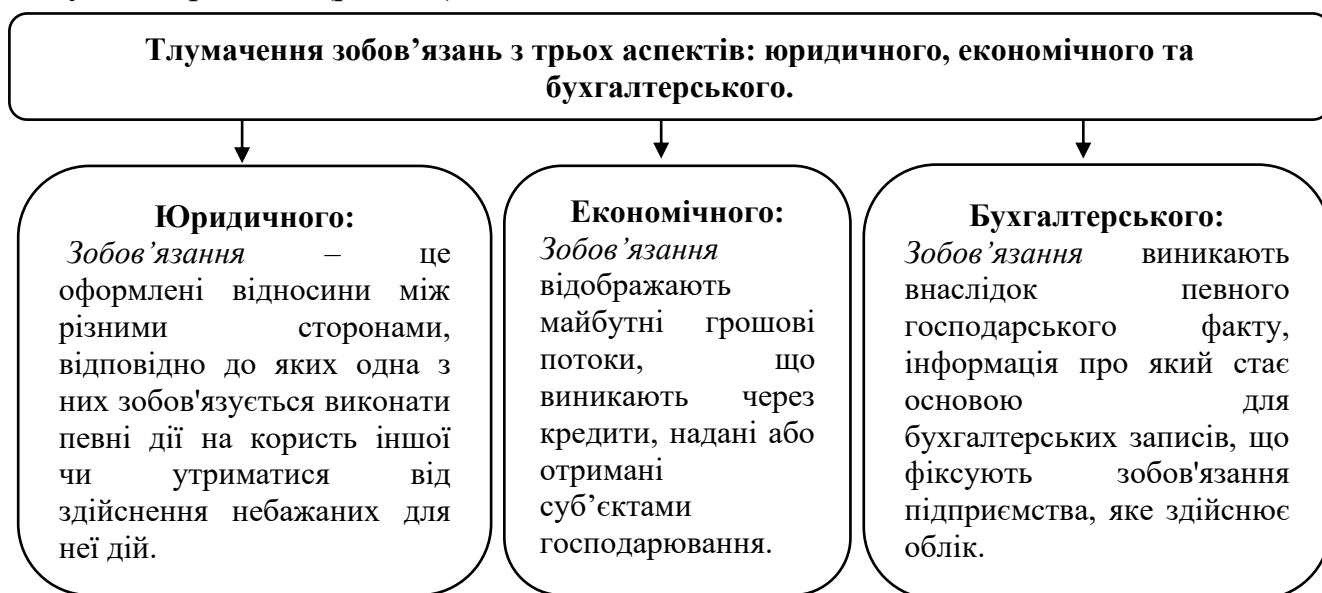

Рис. 1.2 Класифікація зобов'язань з юридичного, економічного та бухгалтерського аспектів

Поточні зобов'язання мають такі характеристики:

- конкретні економічні ресурси, які підлягають поверненню або у вигляді ресурсів, або їх грошового еквівалента відповідно до умов договору;
- адресність - ресурси повертаються позикодавцю або іншій третій стороні за його дорученням;
- визначений термін погашення заборгованості;
- винагорода за використання ресурсів;
- санкції та штрафи за порушення умов договору щодо термінів і сум погашення заборгованості .

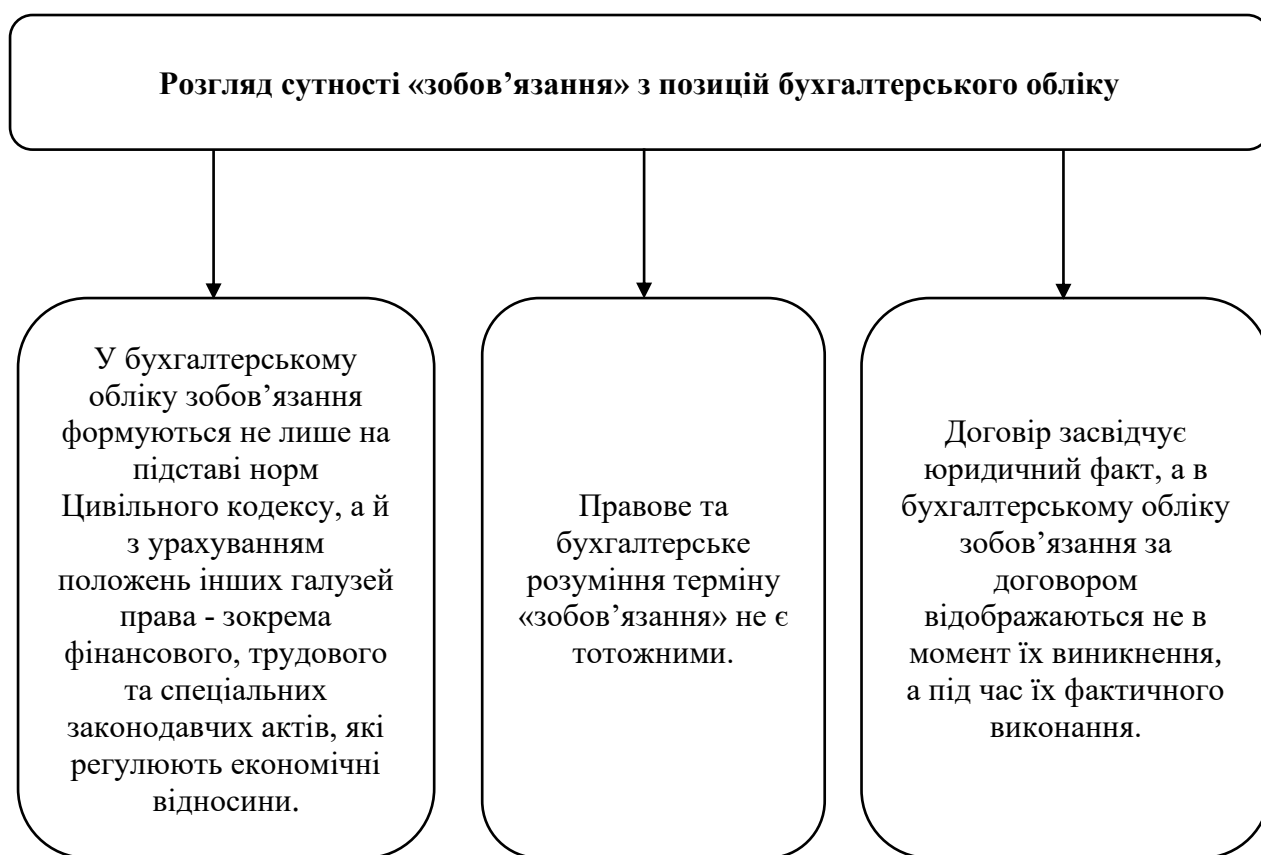

Рис. 1.3 Поняття «зобов'язання» у контексті бухгалтерського обліку [4]

На основі зазначених підходів до трактування поняття «зобов'язання» умовно можна їх класифікувати на три групи:

- 1) передбачені цивільним законодавством і зафіксовані в бухгалтерському обліку;

- 2) мають правове визнання, однак не підлягають відображенню в облікових документах.
- 3) обліковуються, проте не регламентовані нормами цивільного права через відсутність чітко визначених сторін зобов'язання.

При розгляді визнання зобов'язань слід зазначити, що національні стандарти визначають зобов'язання, тоді як міжнародні стандарти акцентують увагу на забезпеченнях. Згідно з НПСБО 11 «Зобов'язання» [1], зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути точно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому через його виконання. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до доходу звітного періоду.

Згідно з МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи», забезпечення визнається, якщо виконуються три умови:

1. Теперішня заборгованість, яка виникла внаслідок минулої події. Це означає, що у підприємства є зобов'язання перед іншою стороною, яке виникло на основі події, що вже відбулася;
2. Ймовірність вибуття ресурсів, які несуть економічні вигоди, для погашення цієї заборгованості;
3. Можна достовірно оцінити суму заборгованості. Тобто, сума, яку потрібно витратити на погашення зобов'язання, повинна бути оцінена на основі наявної інформації [7].

Якщо всі ці умови виконуються, то підприємство повинно визнати забезпечення у своїй фінансовій звітності.

Оцінка поточних зобов'язань має велике значення в бухгалтерському обліку. Вона є необхідною для ведення господарської діяльності, зокрема при надходженні та вибутті активів, а також при виникненні прав і зобов'язань. Аналіз наукових джерел з теорії бухгалтерського обліку свідчить, що вітчизняні дослідники й надалі розглядають оцінку, як складову методу бухгалтерського обліку.

При цьому головна увага приділяється тому, що оцінка являє собою

грошове відображення активів підприємства з метою узагальнення інформації в обліку та звітності (табл. 1.1).

Термін «оцінка» в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та в НП(С)БО використовується для роз'яснення основних принципів бухгалтерського обліку, а також для визначення сутності активів, зобов'язань, доходів і витрат. Оцінка поточних зобов'язань формується під впливом трьох принципів: безперервності, обачності та історичної (фактичної) собівартості.

Таблиця 1.1

Тлумачення поняття «оцінка» у працях різних науковців

Автор	Визначення поняття
Голов С. Ф.	Оцінка — це процес визначення вартості об'єктів обліку відповідно до вимог стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, який забезпечує порівнянність та об'єктивність інформації [8].
Серпенінова Ю. С., Гольцова С. М., Макаренко І. О.	Автори визначають оцінку, як вартісне вимірювання об'єктів обліку на момент їх визнання або зміни, що базується на принципах облікової політики підприємства [9].
Плиса В. Й., Плиса З. П.	Оцінка визначається, як діяльність щодо вибору методу і величини вартісного відображення господарських засобів і операцій відповідно до чинних стандартів обліку [10].
Атамас П. Й., Атамас О. П., Лисиченко О. О.	Оцінка є не просто вимірюванням, а процесом обґрунтованого вибору вартості, який враховує ринкові умови, економічні реалії та нормативне середовище [11].
Гудзь Н. В., Денчук П. Н., Романів Р. В.	Автори трактують оцінку, як невід'ємну складову бухгалтерського процесу, що забезпечує вартісне вимірювання активів, зобов'язань та інших об'єктів обліку з метою достовірного їх відображення у фінансовій звітності [12].

Оцінка, як складова методу бухгалтерського обліку, виконує такі функції:

- вимірювання вартості об'єктів обліку;
- визначення критеріїв для визнання активів, капіталу, зобов'язань,

доходів і витрат;

- формування якісних характеристик облікової інформації;
- надання інформаційної підтримки для оцінки менеджменту, фінансового стану та результатів діяльності суб'єктів господарювання [13].

Зобов'язання оцінюються за однією з чотирьох видів вартості: історичною, поточною, вартістю реалізації та теперішньою (рис. 1.4). Проте найчастіше суб'єкти господарювання використовують історичну собівартість, як основу для оцінки при складанні фінансових звітів.

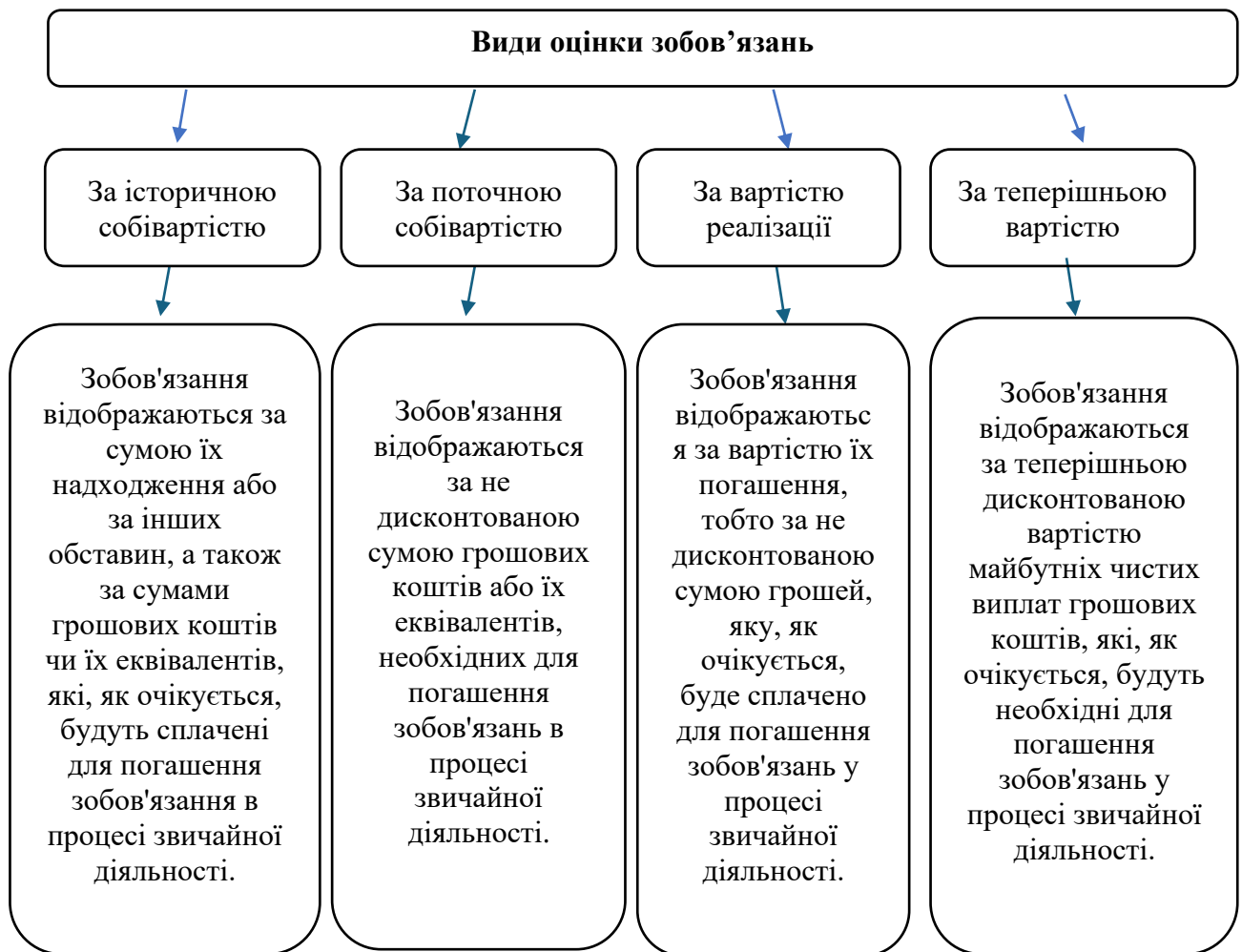

Рис. 1.4 Види оцінки поточних зобов'язань, визначені у міжнародній практиці [14]

Вивчивши питання оцінки поточних зобов'язань та їх відображення в обліку й звітності, можна зробити висновок, що це питання залишається недостатньо дослідженим і потребує подальшого вивчення. Зокрема, є

необхідність розробити рекомендації щодо обліку зобов'язань в частині їх оцінки, а також методику розрахунку вартості поточних зобов'язань за їх видами для більш точного відображення цих зобов'язань у фінансовій звітності. Розв'язання цих проблем дозволить знизити негативний вплив різноманітних факторів, створити надійну основу для якісної обліково-аналітичної інформації та сприятиме ефективному управлінню підприємством, а також покращить його майбутній фінансовий стан.

Підприємство повинно мати достатній обсяг ліквідних активів для своєчасного виконання своїх фінансових зобов'язань. Основні показники ліквідності, такі як коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності, розраховуються на основі співвідношення поточних активів і поточних зобов'язань. Якщо підприємство має високий рівень поточних зобов'язань порівняно з поточними активами, це може свідчити про проблеми з ліквідністю та фінансову нестабільність. У свою чергу, оптимальний рівень поточних зобов'язань дозволяє підприємству ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами та підтримувати належний рівень фінансової стійкості.

Залучаючи капітал у господарську діяльність, суб'єкти господарювання мають постійно здійснювати моніторинг і контроль за його станом та змінами. Це можливо лише за умови формування та подання достовірної інформації щодо строків, обсягів і умов погашення зобов'язань, своєчасного повернення позикових коштів, розміру нарахованих відсотків за користування позиками, а також прогнозування очікуваних економічних вигод від їх використання.

Важливим в управлінні поточними зобов'язаннями є оптимізація строків їх погашення та контроль за рівнем кредиторської заборгованості. Управління поточними зобов'язаннями передбачає планування грошових потоків таким чином, щоб підприємство могло своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання, не допускаючи прострочення платежів. Це особливо важливо для підтримки довгострокових партнерських відносин із постачальниками та кредиторами, оскільки несвоєчасна сплата боргів може призвести до втрати

довіри, погіршення умов співпраці та навіть судових позовів. Важливим інструментом управління поточними зобов'язаннями є переговори з постачальниками про відстрочення платежів або перегляд умов співпраці, що дозволяє підприємству гнучкіше розподіляти фінансові ресурси та уникати касових розривів.

Належна організація бухгалтерського обліку поточних зобов'язань забезпечує своєчасне та достовірне відображення фінансового стану підприємства у фінансовій звітності, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

1.2 Наукові підходи класифікації поточних зобов'язань підприємства

Для ефективної організації обліку та аналізу зобов'язань необхідно враховувати різноманітність їх видів та класифікувати. Класифікація поточних зобов'язань підприємства дозволяє структурувати інформацію про боргові зобов'язання підприємства, оцінювати рівень його фінансової стійкості та формувати стратегію управління боргами. У науковій літературі існує багато підходів до класифікації поточних зобов'язань, які базуються на різних критеріях, зокрема за економічною сутністю, джерелом виникнення, строками погашення, суб'єктами взаємодії та характером фінансових відносин. Різні підходи до класифікації відображають багато вимірність цього поняття та дозволяють глибше аналізувати його вплив на фінансовий стан підприємства.

Наукова класифікація - це метод аналізу множини об'єктів, який полягає в їх розподілі на групи на основі спільної характеристики, з метою пізнання сутності, змісту, а також визначення ступеня схожості та відмінностей між об'єктами [15]. Залежно від економічної сутності, нормативно-правового статусу, термінів виконання, суб'єктів взаємодії та інших характеристик, науковці пропонують різні методи класифікації поточних зобов'язань, що допомагає забезпечити їхню раціональну організацію та ефективне управління

на рівні підприємства.

Наукові підходи до класифікації поточних зобов'язань умовно поділити на традиційні та сучасні. Традиційні підходи ґрунтуються на класичних принципах бухгалтерського обліку та фінансового менеджменту, відповідно до яких поточні зобов'язання класифікуються за їх економічною природою, джерелами виникнення, строками погашення та видами контрагентів. Сучасні підходи, у свою чергу, враховують динамічні зміни в економічному середовищі, глобалізацію фінансових ринків, розвиток цифрових технологій та посилення регуляторного контролю, що вимагає застосування більш гнучких і комплексних моделей класифікації.

Основний порядок класифікації зобов'язань викладено в НП(С)БО 11 «Зобов'язання», згідно з яким вони поділяються на чотири групи:

- довгострокові зобов'язання;
- поточні зобов'язання;
- забезпечення майбутніх витрат і платежів;
- доходи майбутніх періодів [1].

В Інструкції щодо застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку для відображення інформації про поточні зобов'язання передбачено використання класу 6 з відповідною назвою (рис.1.5).

Миронова Ю.Ю класифікує поточні зобов'язання наступним чином:

- За видами: поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, короткострокові векселі видані, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, поточна заборгованість за розрахунками, поточні забезпечення, інші поточні зобов'язання;

- За терміном погашення: до трьох місяців, від трьох до шести місяців, від шести до дванадцяти місяців;

- За виконанням умов погашення: заборгованість, термін погашення якої не настав, відстрочена заборгованість, прострочена заборгованість [16].

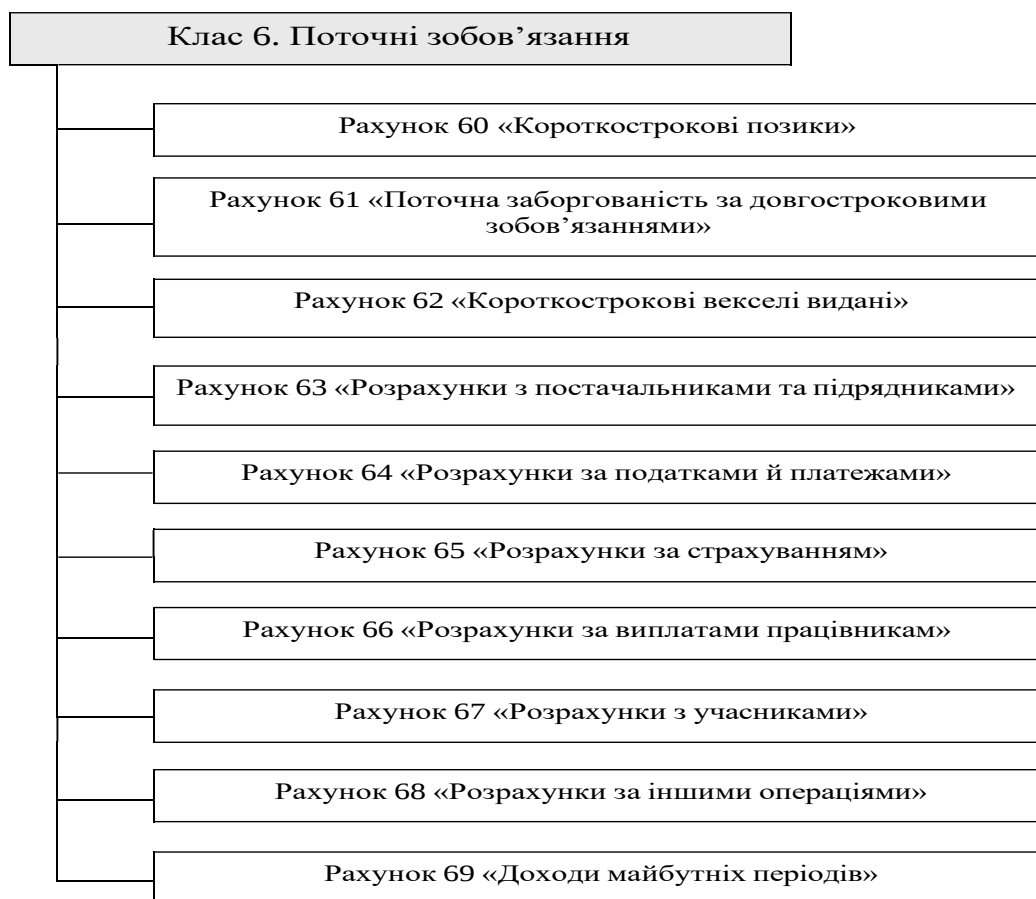

Рис. 1.5 Структура класу 6 «Поточні зобов'язання» згідно з Інструкцією щодо використання Плану рахунків бухгалтерського обліку [17]

На рис. 1.6 наведена класифікація за різними ознаками запропонована Кесарчук Г.С, яка дозволяє більш повно розкрити їхню економічну сутність, а також сприяє отриманню комплексної інформації про заборгованість, що є важливим для ефективного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, як для бухгалтерів, так і для керівників [13].

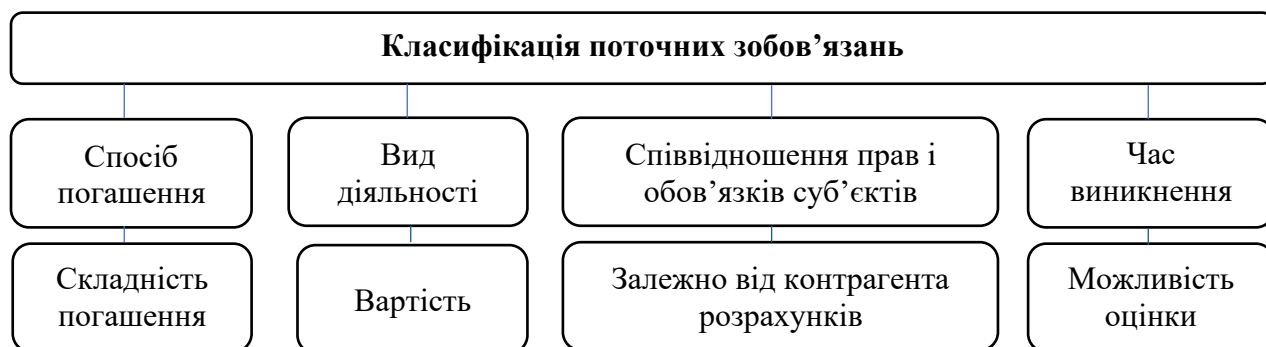

Рис. 1.6 Класифікація поточних зобов'язань за методологією Кесарчук Г.С

Поширеною та важливою ознакою класифікації зобов'язань є їх поділ за видами діяльності:

а) зобов'язання, що виникають внаслідок звичайної діяльності (операційної, фінансової та інвестиційної);

б) зобов'язання, що виникають внаслідок надзвичайних подій [18].

Ще одним науковим підходом є класифікація поточних зобов'язань за місцем виникнення, що передбачає поділ зобов'язань на внутрішні та зовнішні. Внутрішні зобов'язання підприємства включають заборгованість перед працівниками з оплати праці, розрахунки з засновниками та учасниками підприємства, зобов'язання перед структурними підрозділами або дочірніми компаніями. Зовнішні зобов'язання охоплюють кредиторську заборгованість перед постачальниками, фінансовими установами, державними органами, страховими компаніями та іншими контрагентами.

Залежно від терміну погашення заборгованість підприємства доцільно поділити на три категорії:

- до 3 місяців;
- від 3 до 6 місяців;
- від 6 до 12 місяців.

На практиці застосовують також інші варіанти класифікації зобов'язань.

З погляду економічної сутності поточні зобов'язання можуть розглядатися, як частина короткострокового капіталу підприємства, що використовується для фінансування його операційної діяльності. У цьому контексті вони поділяються на комерційні та фінансові зобов'язання. Комерційні зобов'язання виникають унаслідок господарських відносин між підприємством і його контрагентами, зокрема у процесі закупівлі товарів, виконання робіт та отримання послуг. Фінансові зобов'язання формуються через залучення короткострокових кредитів та позик, випуск короткострокових облігацій, використання овердрафтів та інших фінансових інструментів. У наукових підходах наголошується, що різниця між цими видами зобов'язань важлива з погляду управління фінансовими ризиками, оскільки комерційні

зобов'язання зазвичай є безвідсотковими або мають мінімальну вартість, тоді як фінансові зобов'язання супроводжуються додатковими витратами у вигляді відсотків і комісій.

З іншого боку, класифікація поточних зобов'язань за джерелом виникнення передбачає їх поділ на добровільні та обов'язкові. Добровільні зобов'язання є результатом вільного вибору підприємства щодо залучення певних ресурсів або фінансових інструментів, наприклад короткострокові банківські кредити, випущені облігації або аванси, отримані від покупців. Обов'язкові зобов'язання виникають унаслідок нормативно-правових вимог і є обов'язковими до виконання, наприклад податкові платежі, нараховані внески до соціальних фондів, виплати заробітної плати працівникам. Дослідження науковців у сфері фінансового обліку показують, що підприємства повинні прагнути до оптимального співвідношення добровільних і обов'язкових зобов'язань, щоб мінімізувати фінансові ризики та забезпечити гнучкість у розподілі ресурсів.

Класифікацію поточних зобов'язань можна розглянути також за ступенем ліквідності. У межах цього підходу розрізняють високоліквідні зобов'язання, які підлягають негайному погашенню, та менш ліквідні зобов'язання, погашення яких може бути відстрочене без значного впливу на фінансовий стан підприємства.

Для забезпечення єдиної загальної класифікації зобов'язань, як у науковій бухгалтерській літературі, так і в нормативно-правових актах, пропонується наступний поділ поточних зобов'язань за відповідними критеріями (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Узагальнена класифікація поточних зобов'язань

Критерій класифікації	Вид зобов'язання
За співвідношенням прав і обов'язків суб'єктів	- Односторонні - Взаємні
Залежно від визначеності предмета	- Однооб'єктні - Альтернативні
За характером взаємозв'язку	- Головні

	- Додаткові
За складністю погашення	- Прості - Складні
За часом виникнення	- Теперішні - Майбутні
За способом погашення	- Монетарні - Немонетарні
За можливістю оцінки	- Фактичні - Оціночні - Умовні
За терміном погашення	- Обмежені у часі - Безстрокові
За вартістю	- Відсоткові - Безвідсоткові
За об'єктом зобов'язання	Зобов'язання: - перед банками; - за вексями; - з постачальниками і підрядниками; - за податками; - з страхування; - перед працівниками; - з учасниками; - інші
За формою залучення	- Грошові - Товарні
За видом діяльності	- Операційні - Фінансові - Зобов'язання, які виникли внаслідок іншого виду діяльності

Аналізуючи різні підходи до класифікації поточних зобов'язань, можна зробити висновок, що кожен із них має своє практичне значення та допомагає глибше зрозуміти фінансовий стан підприємства. Класифікація за економічною сутністю дозволяє визначити природу боргових зобов'язань та оцінити їхній вплив на фінансовий стан підприємства. Поділ за джерелом виникнення допомагає розмежувати добровільні та обов'язкові зобов'язання, що є важливим для фінансового планування. Класифікація за строками погашення дозволяє підприємству планувати свої грошові потоки та забезпечувати своєчасне виконання зобов'язань. Поділ за суб'єктами взаємодії допомагає розуміти структуру кредиторської заборгованості та забезпечувати ефективну взаємодію з контрагентами. Класифікація за ступенем ліквідності дозволяє

оцінювати рівень платоспроможності підприємства та визначати його фінансову гнучкість.

З огляду на наведені наукові підходи можна вважати, що класифікація поточних зобов'язань є складним і багатовимірним процесом, який має важливе значення для облікової політики підприємства, фінансового аналізу та стратегічного управління. Використання різних підходів до класифікації дозволяє більш точно оцінювати фінансовий стан підприємства, формувати ефективні механізми управління борговими зобов'язаннями та приймати обґрунтовані фінансові рішення.

1.3 Нормативно-правова регламентація організації і ведення обліку та аудиту поточних зобов'язань

Нормативно-правова регламентація організації і ведення обліку та аудиту поточних зобов'язань забезпечує єдиний порядок обліку, правильність відображення зобов'язань у фінансовій звітності, дотримання вимог законодавства, мінімізацію фінансових ризиків та своєчасне виконання боргових зобов'язань. Ведення бухгалтерського обліку поточних зобов'язань та складання фінансової звітності регулюється численними законодавчими та нормативно-правовими актами, які встановлюють принципи, правила, методи та вимоги щодо організації бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування, внутрішнього контролю та звітності, що сприяє прозорості фінансових операцій, підвищенню довіри з боку інвесторів, кредиторів, державних органів та інших зацікавлених осіб.

В Україні нормативно-правове забезпечення обліку поточних зобов'язань регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Податковим кодексом України, Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, Міжнародними стандартами фінансової звітності, Законом України «Про аудит фінансової

звітності та аудиторську діяльність», Міжнародними стандартами аудиту, нормативними актами Національного банку України, Міністерства фінансів України та інших державних органів, які встановлюють вимоги щодо ведення бухгалтерського обліку, відображення фінансових операцій у звітності, оцінки фінансових зобов'язань, розкриття інформації про кредиторську заборгованість та здійснення аудиторських перевірок.

Правомірність проведення будь-яких операцій на підприємстві встановлюється відповідно до чинного законодавства України та визначається на підставі нормативно-правових актів. Нормативно-правове регулювання обліку поточних зобов'язань загалом можна представити у вигляді кількох рівнів, як представлено на рис. 1.7.

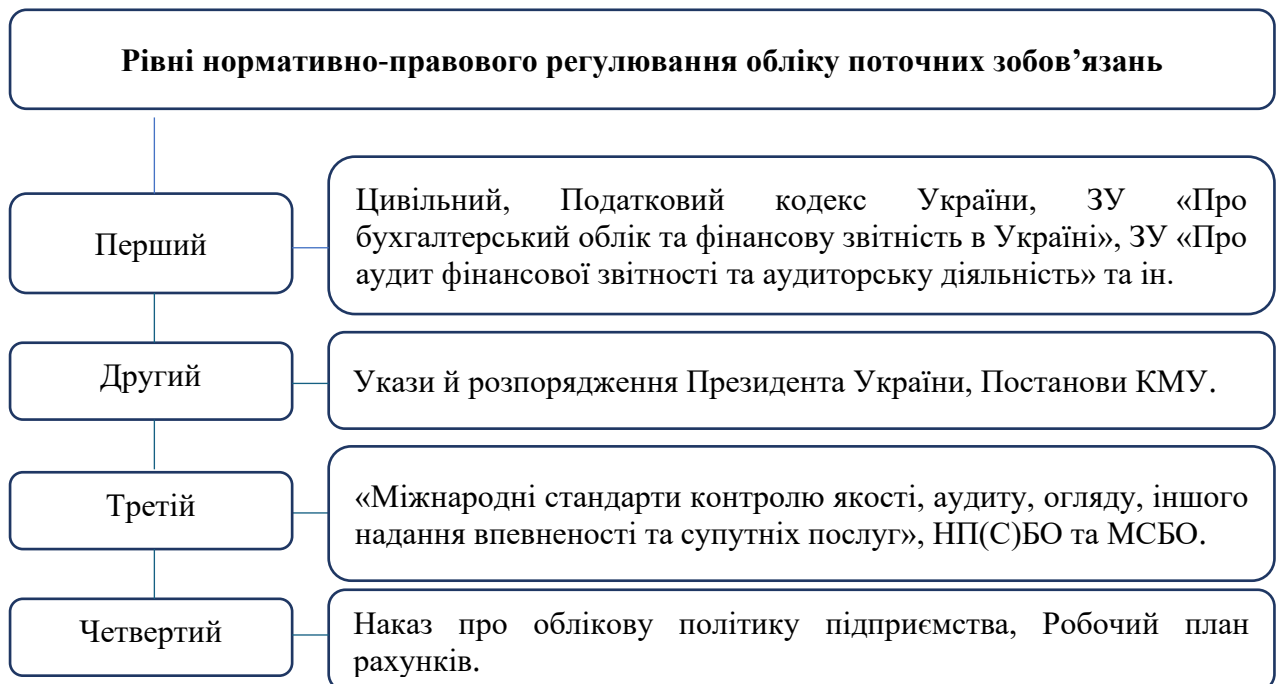

Рис. 1.7 Нормативне регулювання обліку та аудиту поточних зобов'язань

Велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють поточні зобов'язання, пояснюється тим, що ці зобов'язання виникають у процесі розрахунків з різними сторонами - державними органами, працівниками, постачальниками, підрядниками та іншими. Кожен тип таких розрахунків базується на окремому законодавчому підґрунті.

Юридичний зміст зобов'язань регулюється Цивільним кодексом України.

Згідно з положеннями Цивільного кодексу України, зобов'язання розглядається, як вид правовідносин, у межах яких одна сторона (боржник) повинна здійснити на користь іншої сторони (кредитора) певні дії - такі як передача майна, виконання роботи, надання послуг, сплата коштів тощо — або утриматися від їх здійснення, тоді як кредитор, у свою чергу, має право вимагати належного виконання цього обов'язку [19].

Окрему роль у нормативно-правовій регламентації займає Податковий кодекс України, який визначає порядок оподаткування підприємств, облік податкових зобов'язань, штрафних санкцій, пені, податкових пільг та відстрочення податкових платежів. Податковий облік зобов'язань тісно пов'язаний із бухгалтерським обліком, оскільки суми податків і зборів повинні бути коректно відображені у фінансовій звітності, а порушення податкової дисципліни може призвести до штрафних санкцій, пені, адміністративної чи кримінальної відповідальності.

Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку регламентують порядок відображення поточних зобов'язань у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Основним стандартом, що регулює облік зобов'язань, є НП(С)БО 11 «Зобов'язання», який визначає методи оцінки, порядок визнання, розкриття інформації про зобов'язання у фінансовій звітності.

НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [1] та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [20] детально описують методику формування та відображення зобов'язань, як у бухгалтерському обліку, так і у фінансовій звітності підприємства.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [21] є нормативним актом, яким затверджується перехід України з 2000 року на систему бухгалтерського обліку та звітності, що базується на НП(С)БО, які, в свою чергу, не суперечать МСБО. Цей закон визначає загальні принципи бухгалтерського обліку, методи оцінки активів і зобов'язань, вимоги до фінансової звітності, обов'язки керівників підприємств щодо організації

бухгалтерського обліку та відповідальність за порушення облікових стандартів. Бухгалтерський облік поточних зобов'язань повинен здійснюватися за принципами достовірності, повноти, безперервності, обачності та нарахування, що означає відображення зобов'язань у момент їх виникнення, а не лише під час фактичної сплати.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» також розкриває зміст та особливості обліку зобов'язань, де наведено визначення, яке є ідентичним національному підходу [22]. А також методика визначення та відображення зобов'язань у міжнародній практиці регулюється МСБО 1 «Подання фінансових звітів» [23].

Вітчизняне нормативне регулювання бухгалтерського обліку поточних зобов'язань загалом узгоджується з вимогами МСФЗ та МСБО. Водночас у міжнародних стандартах відсутні чіткі вказівки щодо оцінки поточних зобов'язань за окремими їх видами для цілей відображення у звіті про фінансовий стан. Оскільки МСФЗ є результатом узагальнення світового досвіду і регламентують переважно концептуальні принципи обліку, маючи рекомендаційний характер, така особливість не вважається суттєвим недоліком.

Для підприємств, які ведуть облік за міжнародними стандартами або є частиною міжнародних корпорацій, застосовуються Міжнародні стандарти фінансової звітності, зокрема МСФЗ 37 «Зобов'язання, умовні зобов'язання та умовні активи», який визначає критерії визнання, методи оцінки та порядок розкриття інформації про поточні зобов'язання у фінансовій звітності [24]. Відповідно до цього стандарту поточні зобов'язання визнаються у разі, якщо їх погашення приведе до вибуття економічних вигод і якщо їхню суму можна достовірно оцінити. У разі невизначеності щодо суми або строків виконання зобов'язань підприємства повинні розкривати інформацію про умовні зобов'язання, які можуть виникнути в майбутньому залежно від певних обставин.

Важливим елементом нормативно-правового забезпечення є аудит

поточних зобов'язань, який здійснюється відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [25] та «Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг» [26], зокрема МСА 500 «Аудиторські докази», МСА 315 «Виявлення та оцінка ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання та його середовища», МСА 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики». Аудит поточних зобов'язань включає перевірку правильності визнання, оцінки, відображення у фінансовій звітності, аналіз документального підтвердження операцій, оцінку ризиків, виявлення можливих викривлень, помилок або шахрайства.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій, а також Інструкція щодо його застосування визначають рахунки для обліку поточних зобов'язань підприємств та порядок ведення бухгалтерських рахунків для узагальнення інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та про факти фінансово-господарської діяльності підприємств [17].

Отже, нормативно-правова регламентація організації і ведення обліку та аудиту поточних зобов'язань підприємств є комплексним процесом, що охоплює законодавчі акти, національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, аудиту, податкового законодавства.

Висновки до розділу 1

На основі аналізу теоретичних основ обліку та аудиту поточних зобов'язань можна сформулювати такі висновки:

1. На сьогодні існує низка підходів до трактування терміну «зобов'язання» в межах економічної теорії, правової системи та бухгалтерського обліку. З точки зору цивільного права, зобов'язання являє собою правовідносини між боржником і кредитором. В економічному контексті

- це поняття часто ототожнюють із кредиторською заборгованістю, що певною мірою обмежує його зміст. У бухгалтерському обліку зобов'язання трактуються, як заборгованість підприємства. На нашу думку, зобов'язання слід розуміти, як юридично підтверджену, вартісно визначену та визнану заборгованість одного суб'єкта господарювання перед іншим, погашення якої передбачає вибуття ресурсів, що несуть економічні вигоди. Поточні зобов'язання, у свою чергу, - це заборгованість, що виникла в результаті минулих подій і має бути погашена протягом 12 місяців з дати її виникнення або в межах одного операційного циклу підприємства. Вони є важливим джерелом короткострокового фінансування, яке дозволяє забезпечити безперервність операційної діяльності.

Аналіз питань оцінки поточних зобов'язань і порядку їх відображення в обліку та звітності засвідчив, що ця сфера досі недостатньо вивчена й потребує подальшого теоретичного та практичного опрацювання. Зокрема, виникає необхідність розроблення чітких рекомендацій щодо методики обліку й оцінки поточних зобов'язань, а також механізмів розрахунку їх вартості залежно від виду зобов'язання. Вирішення зазначених проблем сприятиме зниженню впливу негативних чинників, формуванню якісної обліково-аналітичної бази для ефективного управління підприємством і покращенню його фінансової стабільності в майбутньому.

2. Узагальнено існуючі підходи до класифікації поточних зобов'язань за різними ознаками. Розширена класифікація дає змогу глибше розкрити їхню економічну сутність і забезпечує внутрішніх та зовнішніх користувачів облікової інформації необхідними даними для прийняття рішень щодо оптимізації зобов'язань. Виокремлено основні види поточних зобов'язань: кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; короткострокові кредити і позики; поточна заборгованість за розрахунками з бюджетом, зі страхування, з оплати праці тощо. Водночас актуальним залишається завдання подальшого удосконалення класифікаційних підходів до поточних зобов'язань, що сприятиме кращому розумінню та глибшому дослідженню цього поняття.

3. Встановлено, що облік зобов'язань регламентується на основі законодавчої бази, яка охоплює, як національні, так і міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, закони, кодекси, положення, інструкції, накази, постанови та методичні рекомендації. Національна нормативна база України з бухгалтерського обліку поточних зобов'язань у цілому узгоджується з вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО). Усі ці нормативно-правові акти формують багаторівневу систему регулювання обліку поточних зобов'язань. Дотримання вимог зазначених документів у практичній діяльності підприємства сприяє уникненню спірних ситуацій під час перевірок, а також забезпечує якісне формування облікової інформації. Це, у свою чергу, підвищує ефективність її використання в управлінні господарською діяльністю підприємства та зміцнює загальну результативність його функціонування.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

2.1 Синтетичний та аналітичний облік кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги

Облік розрахунків за товари, роботи та послуги займає ключове місце в діяльності, адже саме на цьому етапі виникають зобов'язання підприємства перед постачальниками та підрядниками, що виникають у процесі забезпечення виробничої діяльності необхідними ресурсами. Розрахункові операції виконують подвійне призначення: з одного боку, вони забезпечують підприємство необхідною сировиною, матеріалами, паливом та тарою, а з іншого - сприяють реалізації готової продукції.

Організація ефективного обліку кредиторської заборгованості має важливе значення для контролю за фінансовими потоками, планування грошових платежів та забезпечення стабільності підприємства. Ця заборгованість у бухгалтерському обліку відображається на синтетичних рахунках із подальшим деталізованим розкриттям у аналітичному обліку, що дозволяє отримати повну і точну інформацію про взаєморозрахунки з контрагентами. Несвоєчасне проведення розрахунків та порушення фінансової дисципліни можуть призвести до накопичення значної кредиторської заборгованості, що негативно впливає на платоспроможність підприємства. Для ефективного управління цією заборгованістю необхідно здійснювати постійний контроль за розрахунками, який полягає у створенні відповідної інформаційної системи управління, яка базується на даних бухгалтерського обліку.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги - це заборгованість підприємства перед постачальниками та підрядниками за виконані роботи, надані послуги чи отримані матеріальні цінності, які ще не оплачено.

В цілому, постачальниками є фізичні та юридичні особи, які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей, надають послуги або виконують роботи. Розрахунки проводяться після відвантаження товарів, виконання робіт або надання послуг, при цьому можуть здійснюватися одночасно з відвантаженням за згодою організації, за її дорученням або на умовах передоплати.

Економічна сутність розрахунків дозволяє виокремити їх у дві основні групи:

- за товарними операціями, що охоплюють всі взаєморозрахунки за реалізовану продукцію, виконані роботи, надані послуги і придбані матеріальні цінності;
- за нетоварними операціями, які включають платежі до бюджету, отримання і повернення банківських кредитів, сплату страхових внесків, розрахунки за претензіями, нестачами, крадіжками та інші різні види розрахунків.

Основними завданнями організації бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги є:

- забезпечення оперативного та повного внесення інформації до первинних документів і облікових реєстрів;
- належне оформлення розрахункових операцій відповідною документацією;
- визначення порядку ведення як синтетичного, так і аналітичного обліку заборгованості;
- правдиве й повне відображення даних про зобов'язання у фінансовій звітності;
- формування ефективної системи внутрішнього контролю за обліком кредиторської заборгованості;
- здійснення регулярного контролю за станом розрахунків і запобігання виникненню простроченої заборгованості;

Облік кредиторської заборгованості ведеться з метою контролю за

сумами, строками погашення заборгованості та правильного відображення у фінансовій звітності. Синтетичний облік - це узагальнений облік за господарськими операціями, які відображають загальні суми за кредиторською заборгованістю. Для обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги використовують рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Сума заборгованості в кредиті рахунка - це сума боргу підприємства. Сума в дебеті рахунка - це сума погашення заборгованості (оплати постачальникам). Рахунок має субрахунки для розмежування за видами постачальників, видами робіт/послуг, строками заборгованості (рах. 631-633).

Загалом схема обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками на ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» відображена на рис. 2.1.

Нормативно правове регулювання обліку розрахунків за товари, роботи та послуги					
Податковий та Цивільний кодекс України	ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про платіжні послуги» та ін.	МСБО	НП(С)БО 11, НП(С)БО 21	Інструкція про застосування Плану рахунків	Наказ про облікову політику, робочий план рахунків
Класифікація розрахунків відповідно до Плану рахунків охоплює розрахунки з вітчизняними та іноземними постачальниками, а також з учасниками ПФГ					
Синтетичний облік : Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»					
Дебетове сальдо – погашення заборгованості			Кредитове сальдо – виникнення заборгованості		
За дебетом кореспондує з кредитом рахунків: 24, 30, 31, 34, 36, 37, 40, 42, 46, 48, 50, 51, 52, 55, 60, 62, 64, 68, 70, 71, 74			За кредитом кореспондує з дебетом рахунків: 15, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 30, 39, 42, 47, 64, 68, 70, 80, 84, 85, 90, 91, 92, 93, 94		
Аналітичний облік ведеться окремо по кожному постачальнику і підряднику, а також за кожним документом на оплату.					
Документальне оформлення здійснюється за допомогою типових форм, договорів, відомостей, а також первинних документів, розроблених самостійно відповідно до вимог законодавства.					

Рис. 2.1. Модель організації обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками.

Аналітичний облік - це детальний облік, який розкриває інформацію про кредиторську заборгованість за конкретними постачальниками, видами товарів, робіт, послуг, строками оплати тощо.

Основні елементи аналітичного обліку:

- відомості про конкретного постачальника (найменування, ПІН, договірні умови);
- період, дата та номенклатура отриманих товарів, вид робіт, послуг;
- сума заборгованості за кожним договором;
- строки оплати та наявність заборгованості по прострочених платежах.

Аналітичний облік ведеться за допомогою:

- журналів-ордерів;
- відомостей по розрахунках з постачальниками;
- спеціалізованих карток або електронних систем обліку.

Для ефективного управління поточною кредиторською заборгованістю важливим є її аналітичний облік з урахуванням строків виникнення, умов погашення, а також виду операцій, що її спричинили. Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти прострочені суми, оптимізувати грошові потоки підприємства та уникати фінансових санкцій. З метою наочного представлення відповідної інформації використано аналітичну таблицю, в якій систематизовано дані щодо кредиторської заборгованості за виконані роботи, надані послуги та отримані товари (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналітична таблиця для контролю кредиторської заборгованості за виконані роботи, надані послуги та отримані товари з урахуванням строків та умов її погашення на ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» [27]

Вид заборгованості Період	Кредиторська заборгованість									
	всього	у т.ч. за термінами погашення, грн.			з неї прострочена, грн.					
		до 3 місяців	від 3 до 6 місяців	від 6 до 12 місяців	термін прострочення			сума, грн	причини виникнення	вжиті заходи
					до 3	від 3 до 6	більше 6 місяців			
Поточна 30.06.2024	120 тис.грн	120 тис.грн	-	-	-	-	-	-	-	-
Поточна 30.09.2024	210 тис. грн	210 тис.грн	-	-	-	-	-	-	-	-
Поточна 31.12.2024	50 тис. грн	-	50 тис. грн	-	-	-	-	-	-	-

Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками здійснюється у Журналі 3 «Облік розрахунків, довгострокових та поточних зобов'язань». Упродовж звітного місяця в цьому журналі реєструються всі документи постачальників, що підтверджують надходження матеріальних цінностей або виконання робіт чи послуг, із зазначенням фактів оплати. Аналітичний облік таких розрахунків ведеться у Відомості 3.3 «Відомість аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками».

Упродовж місяця записи у Відомості здійснюються по мірі визнання зобов'язань за отримані матеріальні цінності, нематеріальні активи, виконані роботи та надані послуги, а також під час проведення розрахунків із постачальниками та підрядниками. Підставою для внесення даних слугують первинні облікові документи, такі як товарно-транспортні накладні, накладні на відпуск товарно-матеріальних цінностей, акти приймання матеріалів, робіт і послуг, прибуткові та видаткові касові ордери, банківські виписки та інші документи [20].

На нашу думку, доцільно класифікувати заборгованість перед постачальниками та підрядниками на три категорії: заборгованість із не насталим терміном сплати, прострочену та відстрочену. Такий розподіл рекомендується здійснювати шляхом відкриття відповідних аналітичних рахунків до субрахунків 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» і 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками».

На об'єкті дослідження ТОВ «ЛЮКС ТРАНС», основною діяльністю якого є надання послуг з нерегулярних пасажирських перевезень по Україні та за її межами, організація екскурсій, трансферів на весільні, корпоративні та інші заходи, виникає необхідність у здійсненні розрахунків з постачальниками та підрядниками за різноманітними напрямками господарської діяльності.

Однією з ключових статей таких розрахунків є витрати на технічне обслуговування та ремонт транспортних засобів. Підприємство співпрацює зі станціями технічного обслуговування для проведення планових і позапланових ремонтів, заміни мастил, шин, запасних частин, діагностики технічного стану

автобусів та мікроавтобусів. Також істотну частину становлять розрахунки за поставку паливно-мастильних матеріалів (ПММ). Оскільки діяльність компанії тісно пов'язана з використанням транспорту, вона регулярно здійснює закупівлі дизельного пального.

На підприємстві ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» поточний ремонт транспорту, що обліковується у власності оформлюється відповідними типовими бухгалтерськими проводками, які зображені у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Відображення в обліку операцій з поточного ремонту автотранспорту
на підприємстві «ЛЮКС ТРАНС»**

№ п/п	№ п/п	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Відображено придбання запасних частин на умовах передоплати для наступних ремонтів автомобілів	631	311	6 000
2	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ	641	644	1 000
3	Відображено оприбуткування запасних частин	207	631	5 000
4	Відображено списання податкового кредиту	644	631	1 000
5	Відображено витрати на проведення ремонтних робіт	23/ ремонт	207	3 000
6	Відображено витрати, пов'язані з послугами сторонньої організації: • проведено передоплату • відображено суму податкового кредиту з ПДВ • відображено витрати на зазначені послуги на підставі акта про виконані роботи • відображено списання податкового кредиту з ПДВ	685	311	18 000
		641	644	3 000
		23/ ремонт	685	15 000
		644	685	3 000
7	Списано на витрати загальну суму ремонту	92	23/ ремонт	18 000

Окрім цього, підприємство здійснює розрахунки за страхування транспортних засобів, а також страхування пасажирів, що є обов'язковою вимогою для здійснення пасажирських перевезень. У випадках, коли компанія не має власного транспорту для окремих рейсів або потребує додаткових ресурсів, можуть здійснюватися розрахунки за оренду транспортних засобів чи

обладнання. Також важливими є розрахунки з підрядниками, які надають супутні послуги. До таких належать туроператори, гіді, а також організатори екскурсійних програм. Не менш значущими є витрати на маркетингову підтримку та рекламу — просування послуг у соціальних мережах, на туристичних платформах тощо. Усі ці послуги зазвичай замовляються в сторонніх організацій чи спеціалістів.

Таким чином, обсяг і структура розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві є досить різноманітними та охоплюють як безпосередні витрати, пов'язані з основною діяльністю, так і супутні послуги, необхідні для забезпечення якісного функціонування компанії в умовах сучасного конкурентного ринку.

Приклад типової кореспонденції рахунків з бухгалтерського обліку з постачальниками за придбання основних засобів наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

**Кореспонденції, пов'язані з придбанням основних засобів на умовах
попередньої оплати у обліку ТОВ «ЛЮКС ТРАНС»**

№	Господарська операція	Дт	Кт	Сума
1	2	3	4	5
1	Перерахували попередню оплату за обладнання	371	311	360 000
2	Нарахували суму податкового кредиту з ПДВ згідно із зареєстрованою в ЄРПН податковою накладною	641	644	60 000
3	Оприбуткували обладнання за актом приймання-передачі від постачальника	152	631	300 000
4	Відобразили суму податкового кредиту з ПДВ	644	631	60 000
5	Здійснили залік заборгованостей	631	371	360 000
6	Перерахували попередню оплату компанії -надавачу послуг за встановлення і налагодження обладнання	371	311	50 000
7	Включили до складу капітальних інвестицій вартість послуг зі встановлення і налагодження обладнання	152	631	50 000
8	Відобразили залік заборгованостей із надавачем послуг	631	371	50 000
9	Ввели обладнання в експлуатацію	104	152	350 000

Станом на 01.01.2024 р. розмір кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на підприємстві «ЛЮКС ТРАНС» складала 1 669,7 тис. грн., станом на 01.01.2025 р. ця величина склала 1 621,1 тис. грн. Таким чином, за звітний період спостерігається зменшення кредиторської заборгованості на 48,6 тис. грн, що у відносному вираженні становить 2,91%.

За результатами аналізу видно, що підприємству вдалося зменшити обсяг заборгованості перед постачальниками і підрядниками на 48,6 тис. грн або 2,91%. Це свідчить про відносно стабільне фінансове становище та ефективну політику розрахунків із контрагентами, що може позитивно впливати на ділову репутацію підприємства й зменшення кредитного ризику.

Первинні документи є основним джерелом інформації для контролю за розрахунковими операціями. Проведення розрахунків із постачальниками та підрядниками здійснюється на підставі таких документів, як накладні, рахунки, рахунки-фактури, акти приймання-передачі виконаних робіт, товарно-транспортні накладні тощо. Рахунок і рахунок-фактура належать до розрахункових документів, які потребують акцепту. Відображення зобов'язань за виконані роботи або надані послуги в бухгалтерському обліку базується на актах приймання-передачі. Вид первинних документів, що використовуються під час погашення заборгованості за товари, роботи чи послуги, залежить від обраної форми розрахунків.

Заборгованість може погашатися як у безготівковій, так і в готівковій формі. Порядок і форми безготівкових розрахунків за участю банків визначено Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті. Оприбуткування обладнання на склад від постачальника здійснюється за допомогою накладної, в якій вказуються дані постачальника, кількість і ціни товару. Для оформлення відпуску товару матеріально відповідальні особи складають накладну в двох примірниках: один отримує приймач товару, інший зберігається у особи, що здійснює передачу.

Обов'язковим документом, що супроводжує отримання, передачу транспортних засобів на підприємстві «ЛЮКС ТРАНС» є акт прийому-

передачі транспортного засобу. Для оформлення зарахування окремих об'єктів до складу основних засобів, обліку їх введення в експлуатацію, оформлення внутрішнього переміщення між цехами (відділами, дільницями), передачі основних засобів зі складу (запасу) в експлуатацію, а також для фіксації виключення основних засобів зі складу у разі передачі іншому підприємству чи організації використовується Акт приймання-передачі внутрішнього переміщення основних засобів.

Джерела фінансування активів включають, як власні кошти компанії (капітал, накопичений прибуток), так і позикові кошти (кредити та позики), що використовуються для закупівлі нових транспортних засобів. На ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» використовують власні кошти. Бухгалтерський облік таких джерел фінансування дозволяє контролювати ефективність використання коштів та забезпечувати ліквідність підприємства.

Отже, синтетичний та аналітичний облік кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги є основою для контролю за фінансовими зобов'язаннями підприємства перед постачальниками і підрядниками. Синтетичний облік забезпечує узагальнений контроль за сумами заборгованості тоді, як аналітичний дає можливість деталізувати інформацію за кожним контрагентом, видом товарів або послуг, а також за строками погашення заборгованості. Взаємозв'язок між цими видами обліку забезпечує повноту і достовірність бухгалтерської інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень та формування фінансової звітності. Ефективна організація обліку кредиторської заборгованості сприяє своєчасному виконанню зобов'язань, покращенню фінансової дисципліни та зміцненню ділової репутації підприємства.

2.2 Організація та методика обліку інших видів поточних зобов'язань

Крім основних видів поточних зобов'язань, таких як розрахунки з

постачальниками та підрядниками, у бухгалтерському обліку підприємств часто виникає необхідність організації та ведення обліку інших видів поточних зобов'язань. До них належать, зокрема, зобов'язання перед персоналом, бюджетом, позабюджетними фондами, а також різноманітні розрахунки з іншими контрагентами.

Організація обліку таких зобов'язань передбачає чітке визначення об'єктів обліку, їх класифікацію, а також застосування відповідних методів і форм документального оформлення. Для кожного виду зобов'язань слід відкривати окремі синтетичні та аналітичні рахунки, що забезпечують деталізацію інформації та можливість оперативного контролю за станом заборгованості.

Облік розрахунків з бюджетом за податками і обов'язковими платежами відіграє важливу роль у системі управління будь-якого підприємства. Останнім часом значущість цього питання зростає, оскільки держава через контрольні та наглядові органи все більше зосереджується на забезпеченні надходжень до бюджетів усіх рівнів шляхом стягнення податків. Унаслідок цього підвищується податковий тиск на підприємства, що негативно впливає на їхні фінансові ресурси та грошові потоки. В таких умовах перед системою обліково-аналітичного забезпечення підприємства постають як традиційні, так і нові виклики, адже саме ця система формує інформаційну основу для ефективної взаємодії з державними органами контролю та нагляду.

Облік розрахунків із бюджетом здійснюється за допомогою кількох рахунків, що зумовлено складністю податкової системи України та високим рівнем регламентації процедур стягнення податкових платежів. Для узагальнення інформації щодо всіх видів розрахунків з бюджетом — як юридичних, так і фізичних осіб, а також фінансових санкцій, що перераховуються до бюджету, використовується рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами». У межах цього рахунку передбачено такі субрахунки: 641 «Розрахунки за податками», 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами», 643 «Податкові зобов'язання» та 644 «Податковий кредит».

Податкові зобов'язання з постачання товарів або послуг виникають у дату, яка припадає на податковий період, в якому відбулася раніше одна з таких подій:

а) дата надходження коштів від покупця або замовника на банківський рахунок платника податку як оплата за товари чи послуги, що підлягають постачанню; у разі ж продажу товарів або надання послуг за готівку — дата надходження грошових коштів до каси платника податку, а якщо касове оприбуткування не здійснюється — дата інкасації готівки у банку, який обслуговує платника податку;

б) дата відвантаження товарів; у разі експорту — дата оформлення митної декларації, що підтверджує перетин митного кордону України та складена відповідно до вимог митного законодавства; для послуг — дата оформлення документа, що засвідчує факт їх постачання платником податку [28].

У бухгалтерському обліку ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» операції з податку на додану вартість (ПДВ) займають важливе місце, оскільки підприємство регулярно здійснює господарські операції, що підлягають оподаткуванню. Правильне відображення податкового кредиту та податкових зобов'язань забезпечує достовірність податкової звітності та впливає на фінансові результати діяльності підприємства.

При здійсненні операцій з придбання товарів, робіт або послуг, що включають ПДВ, підприємство визнає податковий кредит, який фіксується в обліку за дебетом рахунку 641 "Розрахунки за податками" та кредитом рахунку 644 "Податковий кредит". У разі реалізації продукції або послуг підприємство нараховує податкові зобов'язання, що відображаються за кредитом рахунку 641. Після сплати сум ПДВ до бюджету здійснюється відповідна проводка на зменшення зобов'язань перед бюджетом.

Основні типові бухгалтерські проводки, пов'язані з обліком ПДВ на підприємстві ТОВ «ЛЮКС ТРАНС», наведено в таблиці 2.5

Таблиця 2.5

**Типові бухгалтерські проводки з обліку ПДВ на підприємстві ТОВ
«ЛЮКС ТРАНС»**

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухоблік		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1. Придбання запасів, необоротних активів, робіт/послуг				
Перша подія — оплата				
1.1	Перераховано аванс продавцеві	371	311	1200,00
1.2	Відображено право на податковий кредит з ПДВ (до отримання податкової накладної, зареєстрованої в реєстрі)	644/1	644/2	200,00
1.3	Отримано зареєстровану податкову накладну*	641	644/1	200,00
1.4	Отримано товари / послуги / необоротні активи	20, 22, 23, 28, 15, 91 — 94	631, 685	1000,00
1.5	Відображено ПДВ при отриманні товарів	644/2	631, 685	200,00
1.6	Зроблено залік заборгованостей	631, 685	371	1200,00
Перша подія — отримання				
1.7	Отримано товари / послуги / необоротні активи від постачальника (без передоплати)	20, 22, 23, 28, 15, 91 — 94	631, 685	1000,00
1.8	Відображено право на податковий кредит (до отримання податкової накладної, зареєстрованої в реєстрі)	644/1	631, 685	200,00
1.9	Отримано зареєстровану податкову накладну	641	644/1	200,00
1.10	Перераховано оплату постачальникові	631, 685	311	1200,00
1.11	Списано на витрати суму ПДВ*	949	644/1	200,00

Поточні зобов'язання також включають у себе поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, облік якої ведеться на рахунку 61 з відповідною назвою. Вона виникає у випадках, коли строк погашення довгострокового зобов'язання становить менше ніж дванадцять місяців з дати балансу. Віднесення такої заборгованості до складу поточних дає можливість управлінському персоналу підприємства отримати обґрунтовану інформацію щодо структури зобов'язань, а також забезпечує правильність розрахунків показників ліквідності, фінансової стабільності, оборотності та інших фінансових коефіцієнтів.

До рахунку 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими

зобов'язаннями» відкриваються субрахунки 611 та 612, які відповідно відображають заборгованість у національній та іноземній валюті. Кредит цього рахунку фіксує частину довгострокових зобов'язань, що підлягає погашенню протягом наступних дванадцяти місяців від дати балансу, а дебет - відображає сплачені суми по цій поточній заборгованості [17]. Аналітичний облік організовується за кожним кредитором та видом заборгованості.

До поточних зобов'язань також належать зобов'язання перед працівниками підприємства. Методологія та методика обліку розрахунків із персоналом регламентовані у НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» [29] та НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [1]. Найпоширенішою категорією зобов'язань у сфері розрахунків із персоналом є зобов'язання, пов'язані з оплатою праці. Заробітна плата є винагородою, яку підприємство надає своїм працівникам за виконання ними трудових обов'язків відповідно до умов трудового договору.

Заробітна плата зазвичай має грошову форму і складається з трьох основних видів: основної, додаткової, а також інших компенсаційних і заохочувальних виплат. Структура цих складових регламентується Законом України «Про оплату праці» [30]. Аналогічна структура відображена й у поточних виплатах персоналу, що визначені в П(С)БО 26.

Головним первинним документом для обліку робочого часу при погодинній оплаті є табель обліку використання робочого часу [31]. Розрахунки з персоналом з оплати праці та облік відповідних витрат здійснюються на основі розрахунково-платіжних відомостей. Перспективним напрямом удосконалення первинної документації з оплати праці є розробка форм, які враховуватимуть специфіку діяльності та галузеві особливості суб'єктів господарювання на базі існуючих документів. У ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» застосовуються погодинна та відрядна форми оплати праці. Поточні зобов'язання за розрахунками з персоналом виникають унаслідок різниці між часом нарахування та фактичної виплати заробітної плати.

Облік таких зобов'язань ведеться на рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» [17]. Рахунок 66 «Розрахунки за виплатами

працівникам» включає три субрахунки:

- 661 «Розрахунки за заробітною платою»;
- 662 «Розрахунки з депонентами»;
- 663 «Розрахунки за іншими видами виплат»[17].

Нарахування заробітної плати тісно пов'язане з розрахунками за єдиним соціальним внеском. Наразі ставка ЄСВ становить 22 % від фонду оплати праці, а його сплата є витратами підприємства.

Для обліку розрахунків зі страхування використовується рахунок 65 «Розрахунки за страхуванням», який включає чотири субрахунки:

- 651 «Розрахунки із загальнообов'язкового державного соціального страхування»;
- 652 «Розрахунки за соціальним страхуванням»;
- 654 «Розрахунки за індивідуальним страхуванням»;
- 655 «Розрахунки за страхуванням майна» [17].

Таблиця 2.6

Відображення стандартних бухгалтерських операцій з нарахування і виплати заробітної плати в ТОВ «ЛЮКС ТРАНС»

№ п/п	Зміст операції	Дт	Кт	Сума, грн.
1	Нараховано зарплату	92	661	100 000,00
2	Нараховано ЄСВ (22%)	92	651	22 000,00
3	Утримано ПДФО	661	641	18 000,00
4	Утримано ВЗ	661	642	5 000,00
5	Виплачено зарплату	661	311	77 000,00

Серед рахунків, що застосовуються для обліку поточних зобов'язань, особливе місце займає рахунок 67, який з травня 2022 року носить назву «Розрахунки з учасниками та кошти клієнтів» [17]. Цей рахунок використовується для збору інформації про фінансові розрахунки з учасниками та засновниками підприємства, пов'язані з розподілом власного капіталу — наприклад, виплата дивідендів чи повернення часток. Крім того, він відображає кошти клієнтів фінансових установ, окрім банків, а також зобов'язання, що

виникають у зв'язку з випуском електронних грошей [17].

Особлива увага приділяється обліку коштів клієнтів фінансових установ, які можуть включати депозити, передоплати та інші фінансові операції, що виконуються поза межами банківської системи. Також на цьому рахунку відображаються зобов'язання підприємства за випущеними електронними грошима, які набувають все більшого поширення у сучасній економіці. Правильне ведення обліку за рахунком 67 забезпечує прозорість у відносинах з учасниками підприємства та клієнтами, а також сприяє дотриманню вимог законодавства та внутрішньої фінансової дисципліни.

Таблиця 2.7

Відображення стандартних бухгалтерських операцій з нарахування і виплати дивідендів в ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» за 2024 рік

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Нараховано дивіденди:			
	— засновнику-фізособі	443	671	50 000,00
2	Із суми дивідендів, що належать засновнику-фізособі, утримано ПДФО (50000 грн. x 5 % : 100 %)	671	641	2 500,00
3	Із суми дивідендів, що належать засновнику-фізособі, утримано ВЗ (50000 грн. x 1,5 % : 100 %)	671	642	750,00
4	Перераховано ПДФО до бюджету	641	311	2 500,00
5	Перераховано ВЗ до бюджету	642	311	750,00
6	Виплачено дивіденди:			
	— засновнику-фізособі (50000 грн. - 2500 грн. - 750 грн.)	671	311	46 750,00

Таким чином, організація та методика обліку інших видів поточних зобов'язань є важливою складовою фінансового управління підприємством, що забезпечує прозорість і ефективність ведення господарської діяльності.

2.3 Відображення інформації про поточні зобов'язання у фінансовій звітності підприємств

Часто підприємства з подібним економічним становищем - схожим виробничим потенціалом, обсягом активів, капіталу, зобов'язань та асортиментом продукції, робіт або послуг - демонструють різний рівень ефективності діяльності. Як свідчить, як зарубіжна, так і вітчизняна практика, ефективність функціонування та управління підприємством в умовах нестабільного зовнішнього середовища значною мірою визначається рівнем якості й достовірності інформаційного забезпечення.

Фінансова звітність відіграє важливу роль у формуванні інформаційної бази для управління підприємством. Облікова інформація суттєво впливає на прийняття рішень суб'єктами господарювання, що, у свою чергу, відображається на стані економіки країни. Водночас економічні процеси впливають на діяльність підприємств. Таким чином, облікова інформація слугує основою не лише для налагодження внутрішньої взаємодії в межах підприємства, а й для ефективної комунікації суб'єкта господарювання із зовнішнім середовищем [32].

Поточні зобов'язання суттєво впливають на фінансовий стан підприємства, зокрема на рівень його ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. У зв'язку з цим важливим є правильне й обґрунтоване відображення таких зобов'язань у фінансовій звітності, зокрема у Балансі (Звіті про фінансовий стан). Надмірна насиченість форми № 1 даними про зобов'язання не завжди забезпечує бажаний аналітичний ефект. Водночас нестача деталізованої та достовірної інформації щодо структури цих пасивів може стати причиною прийняття менш обґрунтованих управлінських рішень як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами фінансової звітності.

У «Балансі (Звіті про фінансовий стан)» [20] поточні зобов'язання відображаються в III розділі пасиву, який має назву «Поточні зобов'язання та забезпечення». За потреби підприємства можуть доповнювати цей розділ

додатковими статтями. Додавати можна лише ті статті, які зазначені у додатку 3 до НП(С)БО 1, при цьому необхідно зберігати відповідний код рядка, вказаний у цьому додатку.

Загалом структура форми № 1, що стосується формування інформації про поточні зобов'язання, є обґрунтованою та достатньо деталізованою. Водночас деякі додаткові статті варто було б включати, як обов'язкові елементи звітності. Зокрема, це стосується статті «поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами». У випадку реалізації продукції, робіт або послуг на умовах передоплати, на підприємстві виникає кредиторська заборгованість у момент отримання авансу. Її погашення, як правило, здійснюється шляхом передачі товарно-матеріальних цінностей, виконання робіт чи надання послуг, тобто йдеться про немонетарні поточні зобов'язання. Такий вид заборгованості має специфічний економічний зміст і зазвичай не потребує грошових виплат для його погашення. Враховуючи це, доцільним є виокремлення в балансі статті «поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами» як окремого ключового елемента з метою підвищення ефективності управління зобов'язаннями підприємства.

Інформація про поточні зобов'язання також відображається в примітках до фінансової звітності. Відповідно до НП(С)БО 11, у примітках слід надавати таку інформацію щодо поточних зобов'язань:

- сума та перелік зобов'язань, відображених у статті балансу «інші поточні зобов'язання»;
- відомості про забезпечення: його призначення, очікуваний термін погашення, залишок на початок і кінець звітного періоду, збільшення забезпечень протягом періоду, розмір використаних забезпечень, а також сторновані суми забезпечень;
- інформацію про непередбачені зобов'язання: їхній зміст і суму, наявність невизначеності щодо розміру або термінів погашення, а також очікувану суму погашення зобов'язання контрагентом.

У Примітках до річної фінансової звітності, затверджених наказом МФУ

№ 302 від 29.11.2000 р., інформація щодо поточних зобов'язань розкривається лише в частині забезпечень — у розділі VII «Забезпечення і резерви». Проте у цьому розділі не зроблено розмежування між поточними та довгостроковими забезпеченнями.

На нашу думку, у «Примітках до річної фінансової звітності» [33] доцільно також включати інформацію про інші види поточних зобов'язань. Зокрема, рекомендується виділити окремий розділ «Поточні зобов'язання», де ці зобов'язання відображатимуться за строками їх погашення: до одного місяця; від двох до трьох місяців; від трьох до шести місяців; від семи до дванадцяти місяців; понад дванадцять місяців (у разі, якщо операційний цикл перевищує один рік).

Правильне відображення поточних зобов'язань у фінансовій звітності забезпечує підприємству ефективне управління борговими зобов'язаннями та допомагає як внутрішнім, так і зовнішнім користувачам приймати обґрунтовані рішення.

Сьогодні фінансова звітність набуває все більшого значення як ключовий інформаційний інструмент управління підприємством. Вона слугує основним джерелом відомостей про майновий та фінансовий стан суб'єкта господарювання, а також про результати його діяльності. Фінансова звітність відображає всі суттєві зміни у структурі активів, джерелах їх формування — власному та позиковому капіталі, а також підсумки господарської діяльності, забезпечуючи зовнішніх і внутрішніх користувачів всебічною інформацією у систематизованому вигляді. Підвищення ролі фінансової звітності та бухгалтерського обліку в цілому зумовлене розширенням кола осіб, які здійснюють управління підприємством та приймають інвестиційні, фінансові й інші господарські рішення на основі облікових даних. Зі зростанням значення фінансової звітності в управлінні суб'єктом господарювання посилюються й вимоги до неї, зокрема щодо якості, яка оцінюється за критеріями достовірності, змістовності та своєчасності наданих даних. Фінансову звітність слід розглядати не лише як засіб формування показників і їхнього

використання, а й з урахуванням її впливу на управлінські процеси, ролі в загальній системі звітності (податковій, управлінській, статистичній), а також з урахуванням різноманітності аудиторії користувачів і методів подання інформації зовнішнім зацікавленим сторонам. Варто відзначити, що якісна фінансова звітність підвищує довіру контрагентів до суб'єкта господарювання, позиціонує його як надійного партнера та може впливати на характер і зміст потенційних взаємовідносин з постачальниками, покупцями та іншими учасниками ринку.

На думку Н. М. Давиденко фінансова звітність за своєю суттю повинна сприяти формуванню цивілізованої ринкової фінансової інфраструктури та виконувати роль інструменту взаємодії суб'єкта господарювання з ринком, щоб забезпечити ефективне залучення фінансових ресурсів для підприємства [34].

Я. В. Шеверя наголошує, що фінансову звітність у системі інформаційного забезпечення слід розглядати як сукупність інформаційних ресурсів, які відображають фінансово-господарську діяльність підприємства за допомогою форм і методів, що відповідають якісним інформаційним характеристикам і принципам формування звітних даних, забезпечуючи їх релевантність для аналітичної обробки та прийняття рішень зовнішніми користувачами [35].

Погоджуємося з думкою М. В. Яцка, що фінансова звітність, будучи важливим джерелом інформації, не втрачає своєї актуальності, а навпаки — еволюціонує та вдосконалюється разом із розвитком суспільства та економіки. [36].

Фінансова звітність органічно поєднується з ключовими функціями менеджменту, такими як планування, мотивація, організація та контроль. На етапі планування інформація з фінансової звітності використовується для обґрунтування цілей і напрямків діяльності, моделювання планових показників та формування основних індикаторів роботи підприємства. Під час організації роботи ця звітність опосередковано впливає на збір первинних даних, а також на процедури й методи їх обробки в системі фінансового обліку. Водночас

відбувається деталізація завдань і визначення інформаційних потреб діяльності суб'єкта господарювання. Крім того, фінансова звітність слугує інструментом стимулювання управлінських напрямів підприємства. Вона дає змогу оцінити, відстежувати, контролювати та аналізувати досягнуті результати діяльності, а також коригувати управлінські рішення.

Для ефективного ведення господарської діяльності суб'єктам господарювання важливо впроваджувати сучасні методи управління, новітні технічні засоби та будувати багатофункціональні інформаційні системи. При цьому особливе значення має впровадження єдиної автоматизованої системи обліку, аналізу та внутрішнього контролю. На базовому підприємстві ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» бухгалтерський облік ведеться автоматизовано із застосуванням програми «1С: Бухгалтерія».

Впровадження автоматизованої обробки облікових даних у частині поточних зобов'язань дозволить оперативно формувати та обробляти вихідну інформацію про цей вид зобов'язань, зменшити технічні помилки і обсяг ручної праці, забезпечити внутрішній контроль за поточними зобов'язаннями, підвищити ефективність роботи бухгалтерії, удосконалити процес ведення обліку та автоматизувати формування показників фінансової звітності.

Отже, на підприємстві має бути створена ефективна система звітності, яка забезпечує взаємозв'язок із зовнішнім середовищем. Окремі види звітності, зокрема управлінська, залежать від галузі, розмірів підприємства та специфіки його господарської та виробничої діяльності. Водночас ключову роль серед усіх видів звітності завжди відіграє фінансова звітність, що пояснюється її орієнтацією на задоволення потреб як зовнішніх, так і внутрішніх користувачів.

Висновки до розділу 2

Дослідивши організацію та методiku обліку поточних зобов'язань, зроблено такі висновки:

1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги зазвичай становить значну частину поточних зобов'язань підприємства. Аналіз динаміки кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги на підприємстві ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» показує, що за період з 01.01.2024 р. по 01.01.2025 р. її розмір дещо знизився — з 1 669,7 тис. грн. до 1 621,1 тис. грн. Це свідчить про позитивну тенденцію у скороченні поточних зобов'язань підприємства, що може покращувати його фінансову стійкість та ліквідність. Водночас зміна є незначною, тому підприємству варто продовжувати контролювати рівень кредиторської заборгованості для забезпечення своєчасного виконання зобов'язань.

2. Організація та методика обліку інших видів поточних зобов'язань є невід'ємною складовою фінансового управління підприємством. До таких зобов'язань належать, зокрема, розрахунки з персоналом, бюджетом, позабюджетними фондами, а також з іншими контрагентами. Організація обліку цих зобов'язань передбачає чітке визначення їх складу, відкриття відповідних синтетичних та аналітичних рахунків, а також належне документальне оформлення операцій. Методика обліку базується на застосуванні нормативних документів бухгалтерського обліку, а також внутрішніх регламентів підприємства. Особлива увага приділяється достовірності, повноті та своєчасності відображення інформації, що є необхідною умовою для ефективного управління фінансами.

3. Правильне і повне відображення поточних зобов'язань у фінансовій звітності є необхідною умовою для формування об'єктивної картини фінансового стану підприємства, що дозволяє своєчасно реагувати на фінансові ризики та ефективно планувати господарську діяльність.

Поточні зобов'язання відображаються у III розділі пасиву балансу під назвою «Поточні зоб'язання та забезпечення». Загалом структура Балансу (Звіту про фінансовий стан) щодо відображення інформації про поточні зобов'язання є обґрунтованою та достатньо деталізованою. Водночас існує можливість включення деяких додаткових статей як обов'язкових елементів

звітності. Зокрема, це стосується статті «поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами», яка має специфічний економічний зміст, оскільки являє собою немонетарне зобов'язання. З огляду на це, для ефективного управління заборгованістю підприємства доцільно виділити цю статтю в балансі як окремий основний елемент.

4. У Примітках до річної фінансової звітності, форма яких затверджена наказом МФУ № 302 від 29.11.2000 р., інформація щодо поточних зобов'язань наводиться лише у частині забезпечень (розділ VII «Забезпечення і резерви»). Водночас у цьому розділі не передбачено розмежування забезпечень на поточні та довгострокові. В них розкривається додаткова інформацію щодо складових поточних зобов'язань, методів їх оцінки, строків погашення, а також можливих забезпечень або гарантій.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

3.1 Організаційні засади та методика аудиту поточних зобов'язань

У процесі здійснення контролю за поточними зобов'язаннями ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» важливою складовою виступає аудит, метою якого є оцінка ефективності функціонування облікової системи, а також виявлення можливих помилок і зловживань [37].

Загалом аудит поточних зобов'язань ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» має забезпечувати комплексну перевірку, яка охоплює такі аспекти:

- наявність, належне оформлення та реєстрацію договорів, укладених із контрагентами;
- повноту та достовірність відображення господарських операцій, пов'язаних із виникненням і погашенням поточних зобов'язань, у первинних документах;
- правильність розрахунків у первинній документації, зокрема щодо кількісних і вартісних показників;
- законність, своєчасність і коректність відображення поточних зобов'язань в облікових регістрах;
- достовірність залишків на синтетичних рахунках, субрахунках та аналітичних рахунках з урахуванням видів зобов'язань;
- правильність нарахування та відображення у бухгалтерському обліку забезпечень;
- обґрунтованість подання інформації про поточні зобов'язання за їх видами у фінансовій звітності.

Аудит поточних зобов'язань дозволяє забезпечити достовірність бухгалтерської звітності, виявити порушення у веденні обліку, знизити ризики фінансових втрат та сприяти ефективному управлінню підприємством. Поточні зобов'язання охоплюють заборгованість перед постачальниками і

підрядниками, бюджетом, працівниками з оплати праці, соціальними фондами, а також інші короткострокові борги, що підлягають сплаті протягом 12 місяців [1]. Як і інші складові аудиторської перевірки фінансової звітності, він проводиться у визначеній послідовності, що передбачає проходження низки стадій та етапів перевірки.

Організація аудиту та методика аудиту є взаємопов'язаними, проте різними елементами єдиного процесу аудиторської перевірки, які забезпечують його ефективність, результативність і достовірність отриманих результатів. Кожен із цих елементів має свою специфіку, призначення та сферу застосування, що особливо важливо враховувати під час проведення аудиту поточних зобов'язань підприємства.

Організація аудиту - це система заходів, спрямованих на забезпечення належної підготовки та планування перевірки. Її основним завданням є створення структурованого процесу, у межах якого визначаються об'єкти аудиту (види поточних зобов'язань, що підлягають перевірці, наприклад: кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом; короткострокові кредити та позики тощо), встановлюються строки проведення аудиту, формуються аудиторські групи, розподіляються обов'язки між їхніми учасниками, а також узгоджуються основні етапи та умови перевірки із замовником. Організація аудиту передбачає складання плану та графіка виконання робіт, що дозволяє раціонально використовувати ресурси, уникати дублювання функцій і забезпечувати системний контроль за ходом перевірки.

Методика аудиту визначає сукупність конкретних прийомів, методів і процедур, які застосовуються безпосередньо під час проведення перевірки для отримання об'єктивних і достатніх аудиторських доказів. Якщо організація відповідає на запитання «що, коли і ким робиться», то методика фокусується на питанні «як саме це робиться». До основних її елементів належать: розробка детальної програми аудиту поточних зобов'язань, вибір аудиторських процедур (інвентаризація кредиторської заборгованості, звірка аналітичних і синтетичних

даних, підтвердження залишків шляхом запитів до контрагентів, аналітичні процедури для оцінки динаміки зобов'язань), визначення обсягів вибірки, застосування тестування та аналітичного аналізу, а також документування отриманих результатів і формування висновків.

Правильно організована методика аудиту:

- підвищує достовірність фінансової звітності;
- сприяє зменшенню ризиків неплатоспроможності;
- забезпечує прозорість діяльності підприємства перед інвесторами та кредиторами;
- допомагає керівництву приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Ключова відмінність між організацією та методикою аудиту полягає у їхньому змістовному наповненні: перша створює умови для якісного проведення аудиту, а друга – забезпечує безпосереднє здійснення перевірочних дій. При цьому ці елементи тісно взаємопов'язані та взаємозалежні: навіть найдетальніше методичне забезпечення не гарантує об'єктивності результатів без належної організації, так само як і ретельно спланований аудит не досягне своєї мети без використання ефективних методів і процедур.

У контексті аудиту поточних зобов'язань організація виступає основою, що визначає обсяг і послідовність робіт, а методика - інструментарієм для їх виконання.

Аудит поточних зобов'язань здійснюється у кілька етапів [38]. Етапи проведення аудиту поточних зобов'язань представлені на рисунку 3.1. На рисунку наочно відображено послідовність основних процедур, починаючи з планування аудиту, оцінки системи внутрішнього контролю, виконання аналітичних та тестових процедур, і завершуючи узагальненням результатів та формуванням аудиторського висновку. Така візуалізація дозволяє чітко простежити логіку аудиторського процесу та взаємозв'язок між окремими етапами перевірки.

Рис 3.1. Етапи проведення аудиту поточних зобов'язань

Підготовчий етап аудиту поточних зобов'язань охоплює всі дії аудитора до моменту офіційного укладення договору та спрямований на збір базової інформації про підприємство. Його головна мета полягає у визначенні можливості проведення аудиту на належному рівні якості, встановленні реалістичних термінів виконання роботи та оцінці необхідних ресурсів.

На цьому етапі аудитор передусім знайомиться з підприємством і його діяльністю. Він вивчає установчі документи, зокрема статут та виписку про державну реєстрацію, аналізує вид господарської діяльності - чи то виробництво, торгівля, транспортні послуги чи інша сфера, а також з'ясовує організаційну структуру управління, чисельність персоналу і наявність окремих структурних підрозділів.

Наступним кроком є попередня оцінка фінансового стану підприємства. Для цього аудитор переглядає останню фінансову звітність, включаючи Баланс і Звіт про фінансові результати, аналізує основні показники ліквідності, платоспроможності та структури зобов'язань. У процесі цього аналізу можуть виявлятися проблемні аспекти, такі як прострочена кредиторська

заборгованість, наявність судових спорів чи конфліктів із податковими органами [23].

Після цього визначаються мета та обсяг майбутнього аудиту. Аудитор разом із керівництвом підприємства погоджує очікувані результати перевірки та встановлює, які саме зобов'язання підлягатимуть контролю.

Важливою частиною підготовки є попередній аналіз системи внутрішнього контролю та організації бухгалтерського обліку. На цьому етапі аудитор оцінює, як ведеться облік, чи існують внутрішні інструкції, що регламентують порядок оформлення документів, а також намагається виявити потенційно слабкі місця у системі контролю, які можуть вплинути на достовірність фінансових даних. Окрім цього, аудитор проводить оцінку ризиків і вирішує питання доцільності проведення перевірки. Він з'ясовує, чи є ризик суттєвих викривлень у звітності та наскільки обмеженим може бути доступ до документів. У випадках, коли ризики є надмірними, аудитор може навіть відмовитися від укладання договору.

Завершальним кроком підготовчого етапу стає формування попереднього плану робіт і визначення ресурсів. Аудитор окреслює, скільки спеціалістів слід залучити до перевірки, оцінює орієнтовні витрати часу і вартість послуг, а також складає графік виконання майбутніх робіт. Таким чином, підготовчий етап виступає своєрідним фундаментом усього аудиторського процесу: саме тут аудитор отримує перше уявлення про підприємство, його фінансовий стан та можливі ризики, що дозволяє правильно спланувати подальші етапи перевірки.

Після того, як аудитор провів підготовчий етап (ознайомився з підприємством, оцінив ризики та обсяги робіт), сторони переходять до офіційного оформлення співпраці. Етап укладення договору до здійснення аудиту є надзвичайно важливим, адже саме на цьому етапі формується правова основа відносин між аудитором і підприємством. Договір на аудит є цивільно-правовим документом, який регламентує права та обов'язки обох сторін. У ньому чітко визначається обсяг аудиторських послуг, тобто які саме аспекти діяльності підприємства підлягатимуть перевірці. Це може бути, як аудит усієї

фінансової звітності, так і перевірка окремих ділянок обліку, наприклад, розрахунків із постачальниками, бюджетом, працівниками чи банківськими установами. Окрім цього, договір може передбачати надання консультацій, аналіз системи внутрішнього контролю або інші додаткові послуги.

Важливим елементом договору є визначення відповідальності сторін. Підприємство-замовник зобов'язується надати аудитору повний доступ до бухгалтерських документів, внутрішніх реєстрів, фінансової звітності та необхідної інформації, а також забезпечити умови для проведення перевірки. У свою чергу, аудитор бере на себе зобов'язання здійснити аудит відповідно до чинних стандартів, дотримуючись принципів об'єктивності, незалежності й конфіденційності.

Окремо в договорі зазначаються терміни проведення аудиту: встановлюється дата початку і завершення перевірки, строки надання проміжних матеріалів та фінального аудиторського висновку. Також прописується порядок оплати - розмір винагороди аудитора, умови авансового платежу та кінцевого розрахунку після підписання акту виконаних робіт. У деяких випадках договір може містити додаткові положення, наприклад, про порядок вирішення можливих спорів, умови збереження комерційної таємниці чи санкції за невиконання сторонами взятих на себе зобов'язань.

Отже, укладення договору забезпечує юридичний захист, як аудитора, так і підприємства. Він встановлює чіткі рамки і правила проведення аудиту, гарантує незалежність аудитора і водночас зобов'язує підприємство до співпраці. Підписання договору фактично відкриває можливість переходу до наступного етапу - детального планування та проведення перевірки.

Планування аудиту є одним із ключових етапів перевірки, адже саме на цьому етапі формується стратегія і програма дій аудитора. Метою планування є забезпечення ефективності та повноти перевірки, раціональний розподіл часу і ресурсів, а також зменшення аудиторського ризику. Передусім аудитор здійснює аналіз фінансової звітності підприємства. Він уважно вивчає Баланс, Звіт про фінансові результати, а також інші форми звітності, щоб отримати

цілісне уявлення про фінансовий стан компанії. Особлива увага приділяється даним про поточні зобов'язання: їхню структуру, розмір, динаміку у попередні періоди. Такий аналіз допомагає виявити слабкі місця у звітності та окреслити ті ділянки обліку, які потребуватимуть детальнішої перевірки [25].

Наступним кроком є ознайомлення з обліковою політикою підприємства. Аудитор з'ясовує, які методи та принципи обліку використовує компанія при відображенні господарських операцій, зокрема у сфері обліку поточних зобов'язань. Це дозволяє оцінити, чи відповідає облікова політика чинному законодавству та національним або міжнародним стандартам бухгалтерського обліку, а також визначити можливі ризики викривлень, пов'язані з обраними методами оцінки чи класифікації.

Важливим елементом планування виступає визначення обсягу вибірки. Оскільки перевірити абсолютно всі документи практично неможливо, аудитор формує вибірку сукупності операцій і документів, які будуть перевірені більш детально. Вибірка здійснюється з урахуванням рівня суттєвості, характеру операцій та оцінених ризиків. Таким чином, аудитор концентрує увагу на тих ділянках, де ймовірність помилок або зловживань є найбільшою.

Планування аудиту є основою для всієї подальшої перевірки, оскільки забезпечує системність, логічну послідовність і ефективність аудиторського процесу. У результаті цього етапу формується загальний план і програма аудиту, де визначаються: обсяг і напрямки перевірки, методи збору аудиторських доказів, кількість залучених спеціалістів, строки виконання робіт та очікувані результати.

Процес аудиторської перевірки зобов'язань є центральним етапом у проведенні аудиту, оскільки саме в цей період здійснюється практична перевірка правильності ведення обліку та достовірності фінансової інформації. Метою є отримання достатніх і надійних аудиторських доказів щодо повноти, точності та відповідності відображення зобов'язань у бухгалтерській звітності.

Основні складові процесу аудиторської перевірки [39]:

1. Оцінка та тестування системи внутрішнього контролю.

На початковому етапі аудитор аналізує діючу на підприємстві систему внутрішнього контролю щодо обліку зобов'язань. Це включає:

- вивчення процедур, що регулюють прийняття, оформлення та облік зобов'язань;
- перевірку ефективності механізмів контролю за їх своєчасним і правильним відображенням;
- визначення рівня ризику суттєвих викривлень у звітності.

2. Збір аудиторських доказів.

Після оцінки контролю здійснюється безпосередня перевірка документів та записів. Аудитор проводить:

- перевірку первинних документів на предмет достовірності, правильності оформлення та відповідності обліковим записам;
- звірку аналітичного і синтетичного обліку з метою виявлення можливих розбіжностей;
- інвентаризацію зобов'язань для підтвердження фактичного стану заборгованості;
- підтвердження залишків за рахунками шляхом направлення запитів до контрагентів.

3. Застосування стратегії низького ризику.

Залежно від рівня виявлених ризиків аудитор може застосовувати стратегію низького ризику, що передбачає:

- оптимізацію обсягу вибіркової перевірки;
- концентрацію на найбільш суттєвих статтях зобов'язань;
- зменшення глибини аналізу там, де контроль визнаний ефективним.

4. Аналіз та оцінка результатів перевірки.

На цьому етапі аудитор проводить узагальнення отриманої інформації з метою:

- встановлення повноти відображення всіх зобов'язань підприємства;
- виявлення прострочених, сумнівних або неіснуючих зобов'язань;

- перевірки відповідності даних бухгалтерського обліку та звітності чинним нормативно-правовим вимогам.

Цей процес охоплює всі ключові аспекти практичної перевірки обліку зобов'язань та є основою для подальшого формування висновків щодо стану фінансової звітності підприємства.

Рисунок 3.2 містить узагальнений перелік аудиторських процедур, що застосовуються під час перевірки поточних зобов'язань. У ній наведено ключові види процедур, які дозволяють аудитору оцінити достовірність обліку, повноту відображення зобов'язань у звітності, правильність їх оцінки та класифікації. Використання такої систематизованої інформації сприяє ефективному плануванню аудиту та забезпечує комплексну перевірку фінансових даних підприємства.

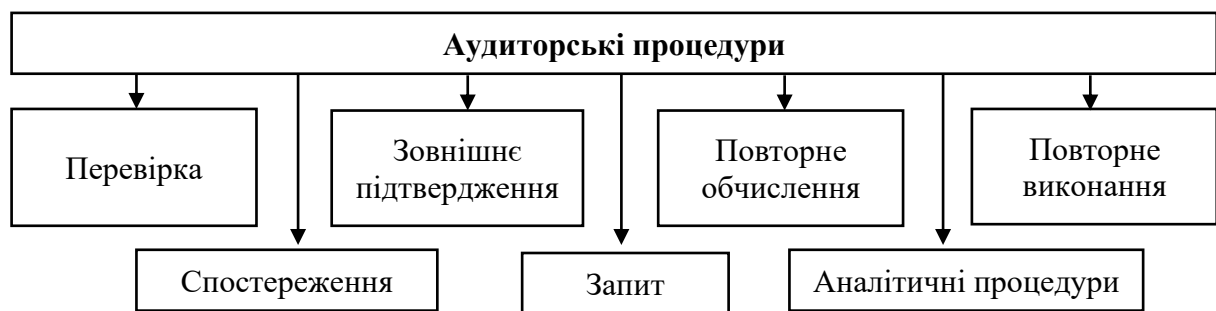

Рис 3.2. Аудиторські процедури перевірки зобов'язань підприємств

Завершальним етапом аудиторської перевірки є формування висновків та надання рекомендацій, що ґрунтуються на результатах проведеного аналізу та зібраних аудиторських доказах. На цьому етапі аудитор узагальнює всі виявлені факти, оцінює їх значущість та вплив на достовірність фінансової звітності підприємства, а також визначає рівень ризиків, пов'язаних із обліком поточних зобов'язань.

Основним результатом перевірки є складання аудиторського звіту (висновку), у якому відображається професійна думка аудитора щодо:

- достовірності та повноти відображення зобов'язань у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності;

- відповідності облікових даних чинним нормативно-правовим актам і стандартам бухгалтерського обліку;
- наявності або відсутності суттєвих викривлень, помилок чи порушень.

Окрім основного висновку, у звіті також зазначаються потенційні ризики для підприємства, пов'язані з неналежним веденням обліку зобов'язань, неефективним внутрішнім контролем, порушенням договірних зобов'язань або недотриманням термінів розрахунків з контрагентами [40].

Важливою частиною заключного етапу є надання рекомендацій, спрямованих на усунення виявлених порушень, покращення обліку зобов'язань та зміцнення системи внутрішнього контролю. Зокрема, рекомендації можуть стосуватися:

- удосконалення облікової політики підприємства у сфері обліку зобов'язань;
- впровадження або коригування процедур внутрішнього контролю для попередження помилок і шахрайства;
- підвищення ефективності договірної дисципліни, зокрема через посилення контролю за дотриманням умов договорів і своєчасністю розрахунків;
- автоматизації облікових процесів для зниження ризику людських помилок.

Таким чином, завершальний етап аудиту не лише фіксує стан обліку зобов'язань, але й слугує основою для подальшого вдосконалення фінансового управління на підприємстві, сприяючи прозорості та підвищенню довіри до його звітності.

3.2 Узагальнення результатів аудиту поточних зобов'язань

Узагальнення результатів аудиту поточних зобов'язань є заключним етапом аудиторської перевірки і має важливе значення для формулювання

висновків щодо достовірності фінансової звітності підприємства. На цьому етапі аудитор систематизує зібрані докази, аналізує виявлені порушення, оцінює їх вплив на бухгалтерську звітність і визначає необхідність коригувань.

На основі проведених процедур аудитор здійснює оцінку:

- повноти обліку поточних зобов'язань (чи всі зобов'язання були виявлені та правильно відображені у звітності);
- достовірності відображення сум (чи відповідають облікові дані підтверджувальним документам);
- відповідності методів обліку вимогам національних або міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (залежно від типу підприємства) [41].

Особливу увагу приділяють класифікації зобов'язань: чи не допущено помилок у розмежуванні короткострокових і довгострокових зобов'язань, а також у правильному обліку на відповідних субрахунках (наприклад, 63, 64, 65, 66, 685 тощо).

Під час аудиту можуть бути виявлені типові помилки, серед яких:

- відсутність належного документального оформлення операцій;
- несвоєчасне відображення зобов'язань у бухгалтерському обліку;
- неправильна оцінка (наприклад, зобов'язання обліковується не за справедливою або договірною вартістю);
- недотримання термінів погашення заборгованості;
- не проведення інвентаризації розрахунків з контрагентами [42].

Виявлення таких порушень вимагає від аудитора не лише їх фіксації, а й розробки пропозицій щодо усунення і запобігання у майбутньому.

Аудитор визначає, чи мають виявлені порушення суттєвий характер. Якщо порушення можуть вплинути на прийняття управлінських чи інвестиційних рішень користувачами звітності, це підлягає обов'язковому розкриттю у аудиторському висновку.

У разі виявлення суттєвих викривлень у показниках поточних зобов'язань, аудитор рекомендує провести коригування облікових записів або внести відповідні уточнення до приміток до фінансової звітності [20].

За результатами узагальнення аудит:

- формує висновок щодо достовірності обліку поточних зобов'язань;
- визначає, чи відповідає звітність принципу правдивого і неупередженого подання;
- надає рекомендації щодо удосконалення внутрішнього контролю, облікової політики, підвищення дисципліни розрахунків.

Сформований аудиторський звіт є основою для прийняття рішень керівництвом підприємства, власниками або потенційними інвесторами.

Узагальнення результатів аудиту поточних зобов'язань дозволяє:

- оцінити фінансову стійкість підприємства;
- виявити ризики неплатоспроможності;
- вчасно вжити заходів для оптимізації кредиторської заборгованості;
- зміцнити довіру до фінансової звітності з боку зовнішніх користувачів.

Проведений аудит поточних зобов'язань на підприємстві ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» дав змогу встановити загальний стан організації, обліку та контролю. У процесі перевірки з'ясовано, що бухгалтерський облік кредиторської заборгованості ведеться відповідно до вимог Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та внутрішньої облікової політики. Первинні документи оформлені коректно, кореспонденція рахунків відповідає чинному Плану рахунків.

Важливим позитивним аспектом є наявність внутрішніх контрольних процедур, спрямованих на перевірку достовірності облікових даних. Однак рекомендується посилити аналітичну роботу щодо розрахунків з постачальниками, а також розширити використання автоматизованих інструментів моніторингу заборгованості для своєчасного виявлення ризиків неплатоспроможності.

Узагальнюючи результати перевірки, можна зробити висновок, що система обліку та контролю поточних зобов'язань ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» відповідає нормативним вимогам, але потребує вдосконалення у частині управління кредиторською заборгованістю, підвищення ефективності

фінансового планування та посилення внутрішнього контролю. Реалізація запропонованих заходів сприятиме зменшенню ризиків фінансових ускладнень і підвищенню рівня фінансової стійкості підприємства.

3.3 Перспективні напрями та підходи до удосконалення організації та методики аудиту поточних зобов'язань

Удосконалення організації та методики аудиту поточних зобов'язань має важливе значення в умовах підвищення ризиків викривлення фінансової звітності, зростання складності господарських операцій та змін у нормативно-правовій базі. Ефективний аудит зобов'язань дозволяє забезпечити високу якість контролю, підвищити достовірність фінансової інформації та зміцнити фінансову дисципліну на підприємстві.

Організаційні заходи повинні бути спрямовані на підвищення ефективності планування, оцінки ризиків та внутрішнього контролю. Основні підходи включають:

1. Використання ризик-орієнтованого підходу в аудиті поточних зобов'язань, який передбачає фокусування уваги аудитора на тих ділянках, де ймовірність помилок, викривлень або зловживань є найбільш високою. Цей підхід забезпечує ефективніше планування і проведення аудиторських процедур, дозволяючи використовувати ресурси з максимальною користю.

Детальніше це включає такі кроки:

- 1.1. Оцінка внутрішнього контролю та попередній аналіз. Аудитор аналізує систему внутрішнього контролю на підприємстві щодо обліку зобов'язань, визначає її слабкі місця, а також вивчає попередню фінансову інформацію та специфіку діяльності компанії.

- 1.2. Виявлення зон підвищеного ризику. Серед таких зон можуть бути:

- зобов'язання перед пов'язаними особами через можливі маніпуляції з цінами або умовами договорів з метою приховування реального фінансового стану;
- розрахунки з великими постачальниками, оскільки тут можливі затримки, приховані борги, помилки в обліку або фальсифікація документів;
- прострочені зобов'язання, які можуть бути невірно класифіковані або не відображені в обліку;
- угоди, укладені на особливих умовах, наприклад, бартер, відстрочка платежу, або попередня оплата, що потребують окремої перевірки [1].

1.3. Формування аудиторського плану з урахуванням ризиків. Аудитор визначає обсяг, характер і час проведення процедур, які найбільш ефективно виявлять помилки або порушення саме в ризикових ділянках.

1.4. Поглиблені аудиторські процедури. В таких зонах застосовуються розширені методи перевірки, зокрема:

- детальний аналіз договорів;
- підтвердження залишків зобов'язань за допомогою зовнішніх підтверджень (запити до контрагентів);
- аналітичні процедури для виявлення аномалій (наприклад, неспівставність обсягів закупівель та оплати);
- перевірка відповідності умов операцій загальноприйнятій ринковій практиці.

1.5. Оцінка результатів і формування висновків. Результати перевірки ризикових зон формують основу для загальної оцінки достовірності фінансової звітності щодо поточних зобов'язань і прийняття рішення про подальші дії аудитора.

Таким чином, ризик-орієнтований підхід дозволяє аудитору зосередитися на найбільш проблемних ділянках, зменшуючи ризик не виявлення суттєвих викривлень у звітності.

2. Посилення етапу попередньої аналітики: доцільно проводити детальний аналіз динаміки поточних зобов'язань, коефіцієнтів ліквідності,

оборотності кредиторської заборгованості. Посилення етапу попередньої аналітики в аудиті поточних зобов'язань є важливим кроком, що дозволяє аудитору ще до проведення основних процедур виявити потенційно проблемні ділянки, оцінити фінансовий стан підприємства та визначити загальний рівень ризику.

Даний підхід охоплює такі ключові напрями:

2.1. Аналіз динаміки поточних зобов'язань. Аудитор аналізує, як змінювався обсяг поточних зобов'язань протягом звітних періодів (наприклад, за 3–5 років):

- зростання зобов'язань може свідчити про проблеми з платоспроможністю або активне залучення короткострокового фінансування;
- зниження зобов'язань може бути ознакою покращення розрахункової дисципліни або штучного заниження заборгованості.

При цьому доцільно використовувати графіки, тренди та темпи зростання (%), що дозволяє виявити аномалії.

2.2. Оцінка коефіцієнтів ліквідності. Аудитор проводить розрахунок та оцінку:

- коефіцієнта поточної ліквідності;
- коефіцієнта швидкої ліквідності;
- коефіцієнта абсолютної ліквідності.

Ці показники дозволяють оцінити здатність підприємства своєчасно погашати поточні зобов'язання. Наприклад, критично низькі значення можуть сигналізувати про високі ризики неплатоспроможності або приховану заборгованість.

2.3. Аналіз оборотності кредиторської заборгованості. Оборотність кредиторської заборгованості дозволяє зрозуміти, наскільки швидко підприємство розраховується з постачальниками. Розраховуються такі показники, як коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості та середній строк погашення заборгованості. Надто високий строк оплати може свідчити про затримки платежів, що є ознакою фінансових труднощів.

2.4. Виявлення аномалій та ризиків. Порівняння аналітичних показників:

- із попередніми періодами підприємства;
- із середньогалузевими нормами;
- із плановими/бюджетними показниками (якщо доступні).

Такі порівняння допомагають виявити незвичні відхилення, які потребують додаткового аудиторського дослідження. Отже, посилення аналітичного етапу дозволяє аудитору краще зрозуміти фінансовий стан підприємства, визначити ризикові ділянки для глибшої перевірки, а також підвищити якість та обґрунтованість аудиторського висновку.

3. Адаптація графіка аудиту до особливостей підприємства: урахування сезонності діяльності, строків закриття звітного періоду, графіку інвентаризацій.

Ефективність проведення аудиту поточних зобов'язань значною мірою залежить від правильності планування часу перевірки. Тому важливо узгоджувати графік аудиторських процедур із особливостями господарської діяльності підприємства.

Передусім слід враховувати:

- сезонність діяльності підприємства - у періоди пікових навантажень на виробничо-збутові процеси (наприклад, у транспортних компаніях це можуть бути сезони масових перевезень) доцільно проводити лише аналітичні та тестові процедури, а більш глибокі перевірки планувати на відносно «спокійні» місяці;

- строки закриття звітного періоду - аудит має бути організований таким чином, щоб результати перевірки були готові вчасно для формування річної або квартальної фінансової звітності;

- графік проведення інвентаризацій - аудитор повинен узгоджувати свої дії з внутрішнім контролем підприємства, що дозволяє уникнути дублювання процедур і водночас забезпечує повноту та достовірність перевірки.

Таким чином, адаптація графіка аудиту до специфіки діяльності підприємства забезпечує більш раціональне використання часу, підвищує

достовірність отриманих результатів і сприяє формуванню обґрунтованих аудиторських висновків.

4. Автоматизація аудиторських процедур: використання програмного забезпечення для аналізу облікових записів, формування вибірки, виявлення аномальних операцій.

Автоматизований аудит поточних зобов'язань господарюючих суб'єктів покликаний вирішувати низку завдань. Зокрема, серед них можна виокремити:

- інформаційні завдання, що передбачають прискорення процесу збору та обробки необхідної інформації, перевірку документації, підготовленої аудитором у ході перевірки;

- методичні завдання, які спрямовані на вдосконалення системи обробки та систематизації аналітичних даних за допомогою електронних таблиць, прикладних аудиторських програм, а також підвищення оперативності проведення аудиторських процедур;

- інші функціональні завдання, серед яких – створення баз даних, застосування графічних редакторів, редагування текстів тощо.

Загалом, автоматизація аудиту значно підвищує ефективність, точність і швидкість аудиторських перевірок.

5. Підвищення якості документального оформлення.

Аудиторські документи повинні містити повну інформацію про:

- логіку перевірки кожного виду зобов'язань;
- вибірку перевірених операцій;
- результати аналітичних процедур;
- висновки щодо відповідності обліку вимогам стандартів.

Якісне документування дозволяє обґрунтувати висновки, підтвердити ретельність перевірки та мінімізувати репутаційні ризики для аудитора.

6. Посилення контролю за дотриманням нормативної бази.

У зв'язку з постійними змінами в обліковому та податковому законодавстві, аудитору доцільно:

- регулярно оновлювати знання щодо застосування НП(С)БО, МСБО, МСА;
- перевіряти правильність класифікації зобов'язань згідно з законодавством (наприклад, відображення заборгованості перед бюджетом, страхуванням, працівниками).

7. Розробка внутрішніх методичних рекомендацій.

На практиці доцільно формувати внутрішні чек-листи, шаблони робочих документів та методичні вказівки, що враховують специфіку клієнтів, галузі та характер господарської діяльності. Це сприятиме уніфікації та підвищенню якості аудиторських перевірок.

Узагальнення основних проблем організації аудиту поточних зобов'язань, шляхів їх вирішення та очікуваного ефекту від застосування удосконалених підходів наведено у таблиці 3.3. Це дозволяє простежити логіку переходу від проблеми до конкретного результату аудиторських процедур.

Таблиця 3.3

Підходи до удосконалення аудиту поточних зобов'язань ТОВ «ЛЮКС ТРАНС»

Проблема	Підхід до вдосконалення	Очікуваний ефект
Високий ризик викривлення даних щодо поточних зобов'язань	Використання ризик-орієнтованого підходу	Зосередження уваги на найбільш проблемних ділянках, зменшення ризику не виявлення суттєвих помилок
Недостатня інформативність облікових даних на етапі планування аудиту	Посилення попередньої аналітики (динаміка зобов'язань, коефіцієнти ліквідності, оборотність)	Раннє виявлення проблемних зон, підвищення ефективності планування аудиторських процедур
Нераціональне використання часу аудитора	Адаптація графіка аудиту до особливостей підприємства (сезонність, закриття звітних періодів, інвентаризації)	Оптимізація часу перевірки, своєчасність результатів для фінансової звітності
Великий обсяг даних, можливість «людських помилок»	Автоматизація аудиторських процедур (програмне забезпечення, аналітичні інструменти)	Прискорення перевірки, підвищення точності та об'єктивності результатів
Недостатня доказовість і прозорість аудиторських висновків	Підвищення якості документального оформлення робочих документів	Обґрунтованість висновків, можливість перевірки якості роботи аудитора

Постійні зміни в законодавстві	Посилення контролю за дотриманням нормативної бази (НП(С)БО, МСФЗ, МСА)	Зменшення ризику помилок у класифікації та відображенні зобов'язань
Відсутність уніфікації методики у різних аудиторів	Розробка внутрішніх методичних рекомендацій, чек-листів, шаблонів	Підвищення якості та стандартизація аудиторських перевірок

Отже, удосконалення організації та методики аудиту поточних зобов'язань має здійснюватися комплексно: через модернізацію процедур, впровадження цифрових технологій, посилення аналітичного підходу та підвищення кваліфікації бухгалтерів та аудиторів. Це забезпечить ефективне виявлення помилок і викривлень, своєчасне прийняття управлінських рішень та зміцнення довіри до фінансової звітності підприємств.

Таким чином, запропоновані підходи сприяють перетворенню аудиту поточних зобов'язань із формальної перевірки у дієвий інструмент управління ризиками та забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Висновки до розділу 3

За підсумками проведеного дослідження аудиту поточних зобов'язань можна дійти таких висновків:

1. Аудит поточних зобов'язань ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» є комплексним процесом, спрямованим на перевірку достовірності, повноти та правильності обліку короткострокових зобов'язань, що безпосередньо впливають на фінансову стійкість та ліквідність підприємства. Проведене дослідження дозволяє зробити низку ключових висновків.

По-перше, ефективна організація аудиту потребує ретельної підготовки, яка охоплює визначення об'єкта перевірки, аналіз фінансового стану підприємства, оцінку системи внутрішнього контролю та ризиків викривлень. Цей етап створює основу для планування аудиту та визначення обсягу робіт,

що забезпечує оптимальне використання ресурсів і підвищує результативність перевірки.

По-друге, методика аудиту передбачає поетапну реалізацію аудиторських процедур: від підготовки й укладення договору до збору аудиторських доказів, аналізу отриманої інформації та формулювання висновків. Центральним етапом є безпосередня перевірка документів і записів, що включає інвентаризацію зобов'язань, звірку аналітичного і синтетичного обліку, підтвердження залишків за рахунками та тестування ефективності внутрішнього контролю. Саме на цьому етапі аудитор отримує достатню доказову базу для обґрунтування своїх висновків.

По-третє, результати аудиту забезпечують не лише підтвердження достовірності фінансової звітності, але й створюють передумови для вдосконалення управління поточними зобов'язаннями. Сформульовані рекомендації дозволяють підприємству зміцнити систему внутрішнього контролю, оптимізувати договірну дисципліну, підвищити ефективність облікових процесів і знизити ризики фінансових втрат.

По-четверте, аудиторський звіт виконує не тільки контрольну, а й аналітичну функцію: він відображає професійну думку аудитора щодо стану обліку зобов'язань та містить пропозиції для усунення виявлених недоліків. Таким чином, аудит сприяє підвищенню прозорості діяльності ТОВ «ЛЮКС ТРАНС», зміцнює довіру інвесторів, кредиторів і партнерів, а також підтримує прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

У підсумку, аудит поточних зобов'язань є невід'ємною складовою фінансового контролю, яка дозволяє своєчасно виявляти та попереджати порушення, знижувати ризики неплатоспроможності й забезпечувати стабільність господарської діяльності підприємства. Раціональна організація та методично обґрунтоване проведення аудиту формують надійну основу для прозорого та ефективного фінансового управління.

2. Узагальнення результатів аудиту поточних зобов'язань ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» засвідчило, що проведена перевірка відіграла важливу роль у

підтвердженні достовірності фінансової звітності та оцінці ефективності системи обліку й внутрішнього контролю. Отримані результати свідчать про належну організацію бухгалтерського обліку поточних зобов'язань, що відповідає вимогам Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та внутрішньої облікової політики підприємства. Первинні документи оформлені коректно, а кореспонденція рахунків здійснюється відповідно до чинного Плану рахунків.

Під час аудиту було встановлено, що підприємство впроваджує контрольні процедури для забезпечення достовірності облікових даних, однак виявлено потребу у вдосконаленні окремих аспектів управління поточними зобов'язаннями. Зокрема, доцільним є посилення аналітичної роботи щодо розрахунків з постачальниками та впровадження сучасних автоматизованих інструментів моніторингу кредиторської заборгованості для своєчасного виявлення ризиків неплатоспроможності.

Аналіз виявлених недоліків свідчить, що вони не мають суттєвого впливу на достовірність фінансової звітності, однак їх усунення сприятиме зміцненню фінансової стійкості підприємства та підвищенню дисципліни розрахунків. Аудитор рекомендував удосконалити систему внутрішнього контролю, оптимізувати управління кредиторською заборгованістю та активніше застосовувати аналітичні інструменти для прогнозування можливих фінансових ризиків.

Отже, узагальнення результатів перевірки підтверджує, що система обліку поточних зобов'язань на підприємстві функціонує задовільно, відповідає нормативно-правовим вимогам і створює необхідні передумови для формування правдивої та неупередженої фінансової звітності. Водночас реалізація наданих рекомендацій дозволить підвищити ефективність управління фінансовими потоками, забезпечити стабільність розрахунків і зменшити ризики неплатоспроможності, що позитивно вплине на фінансову стійкість і репутацію підприємства.

3. Проведений аналіз підходів до удосконалення організації та методики аудиту поточних зобов'язань свідчить про необхідність комплексної трансформації аудиторських процедур у відповідь на сучасні виклики: зростання обсягів господарських операцій, посилення регуляторних вимог та підвищення ризиків викривлення фінансової звітності.

Запропоновані напрями вдосконалення спрямовані на підвищення якості, точності та своєчасності аудиторської перевірки, а також на формування аудиту як ефективного інструменту управління ризиками. Ключовими з них є:

1. Впровадження ризик-орієнтованого підходу, що забезпечує концентрацію ресурсів аудитора на найбільш уразливих і ризикових ділянках обліку, зменшуючи ймовірність невиявлення суттєвих помилок.
2. Посилення попередньої аналітики, яка дозволяє на етапі планування виявити тенденції зміни поточних зобов'язань, проаналізувати ліквідність та оборотність кредиторської заборгованості, а також визначити потенційно проблемні зони для подальшої детальної перевірки.
3. Адаптація графіка аудиту до специфіки підприємства, що сприяє оптимальному розподілу часу і ресурсів, узгодженню перевірок із сезонністю діяльності, термінами інвентаризацій і звітності.
4. Автоматизація аудиторських процедур, яка значно підвищує швидкість, точність і об'єктивність перевірок завдяки застосуванню спеціалізованого програмного забезпечення та аналітичних інструментів.
5. Покращення якості документального оформлення, що забезпечує прозорість аудиторських висновків, підвищує рівень доказовості та захищає аудитора від репутаційних ризиків.
6. Посилення контролю за дотриманням нормативно-правової бази, зокрема постійне оновлення знань аудиторів щодо змін у НП(С)БО, МСФЗ і МСА, що знижує ризики неправильної класифікації зобов'язань.
7. Розробка внутрішніх методичних рекомендацій та чек-листів, які сприяють стандартизації роботи аудиторів і підвищують єдність методології перевірок.

Реалізація цих підходів дозволить не лише покращити якість аудиторського контролю поточних зобов'язань, але й підвищити довіру до фінансової звітності підприємств, забезпечити своєчасне виявлення ризиків неплатоспроможності та сприяти зміцненню фінансової дисципліни.

Таким чином, удосконалена методика аудиту поточних зобов'язань перетворює його із формальної перевірки на стратегічний інструмент підтримки фінансової стабільності та управлінських рішень.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження обліку та аудиту поточних зобов'язань підприємств на прикладі ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» дозволяє зробити низку узагальнених висновків щодо теоретичних, організаційних та практичних аспектів управління поточними зобов'язаннями.

1. Поточні зобов'язання є важливою складовою фінансової структури підприємства, що забезпечує безперервність господарської діяльності та впливає на його платоспроможність і ліквідність. В економічній літературі поняття «зобов'язання» розглядається з позицій бухгалтерського, правового та економічного підходів, що дозволяє комплексно оцінити їх сутність. У бухгалтерському обліку зобов'язання визнаються тоді, коли існує ймовірність зменшення економічних вигод унаслідок їх погашення, а їх оцінка може бути достовірно визначена, відповідно до вимог НП(С)БО 11 «Зобов'язання».

2. Класифікація поточних зобов'язань є основою для їх якісного обліку та аналізу. Вона здійснюється за такими ознаками: характером виникнення, економічним змістом, контрагентами, забезпеченістю, строками погашення, валютою зобов'язань і ступенем ймовірності виконання. Такий підхід сприяє отриманню повної інформації для управління фінансовими потоками, оцінки ризиків неплатоспроможності та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

3. Нормативно-правове регулювання обліку та аудиту поточних зобов'язань в Україні ґрунтується на системі документів чотирьох рівнів. Основним нормативним актом є НП(С)БО 11 «Зобов'язання», що визначає порядок їх визнання, оцінки та відображення у звітності. На міжнародному рівні ключовими регламентами є МСБО 1 «Подання фінансових звітів» і МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи». План рахунків бухгалтерського обліку регламентує використання рахунків класу 6 «Поточні зобов'язання», які забезпечують систематизацію інформації про короткострокові борги підприємства.

4. Організація бухгалтерського обліку на ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» побудована відповідно до вимог чинного законодавства та внутрішньої облікової політики. Відповідальність за ведення обліку, реєстрацію господарських операцій і збереження облікових документів покладена на головного бухгалтера. Обліковий процес складається з трьох етапів: збору первинних даних, реєстрації інформації в облікових регістрах і узагальнення її у фінансовій звітності.

5. Аналітичний і синтетичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками ведеться за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». За кредитом рахунку відображається виникнення заборгованості, за дебетом - її погашення. Аналітичний облік ведеться по кожному контрагенту, що забезпечує контроль за своєчасністю розрахунків та формує достовірну інформаційну базу для управління зобов'язаннями.

6. Фінансова звітність підприємства є основним джерелом інформації для аналізу поточних зобов'язань. Вона дозволяє оцінити структуру, динаміку та рівень ліквідності боргових зобов'язань. Поточні зобов'язання відображаються у розділі III пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан), а також розкриваються в примітках до фінансової звітності, що забезпечує прозорість і достовірність інформації для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

7. Аудит поточних зобов'язань ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» є важливим елементом фінансового контролю. Його метою є перевірка правильності відображення зобов'язань у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, оцінка повноти їх визнання, достовірності оцінки й відповідності законодавчим вимогам. Основними завданнями аудиту є перевірка документального підтвердження зобов'язань, правильності класифікації та своєчасності їх відображення, а також оцінка ефективності системи внутрішнього контролю.

8. Аналіз фінансового стану ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» показав позитивну динаміку скорочення кредиторської заборгованості та достатній рівень ліквідності. Показники платоспроможності свідчать про стабільність підприємства, хоча спостерігається потреба в посиленні контролю за строками

погашення зобов'язань і вдосконаленні управління фінансовими ресурсами. Запропоновано впровадження автоматизованих систем моніторингу кредиторської заборгованості для своєчасного виявлення ризиків неплатоспроможності.

9. Удосконалення організації та методики аудиту поточних зобов'язань передбачає впровадження ризик-орієнтованого підходу, автоматизацію аудиторських процедур, використання сучасних аналітичних інструментів і посилення внутрішнього контролю. Це сприятиме підвищенню якості аудиту, забезпечить своєчасне виявлення порушень і зменшення фінансових ризиків, а також зміцнить довіру до фінансової звітності підприємства.

Отже, у результаті проведеного дослідження підтверджено досягнення поставленої мети та виконання всіх завдань магістерської роботи. Встановлено, що ефективне управління поточними зобов'язаннями ТОВ «ЛЮКС ТРАНС» забезпечується за умови комплексного підходу, який поєднує раціональну організацію обліку, системний аудит і глибокий фінансово-аналітичний контроль. Запропоновані у роботі напрями вдосконалення обліку та аудиту поточних зобов'язань можуть бути впроваджені на практиці для підвищення результативності управління фінансовими потоками, забезпечення достовірності звітності та зміцнення фінансової стабільності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>
2. Фінансовий облік : навчальний посібник. В. М. Краєвський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 290 с.
3. Белова І.М. Завдання та принципи побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками. Сталий розвиток економіки. 2015. № 3(28). с. 217-220.
4. Бержанір І. А., Бержанір А. Л., Ящук Т. А. Економічна сутність зобов'язань і розрахунків підприємства. Приазовський економічний вісник. Вип. № 2 (19). 2020. с. 240-244.
5. Дорош Н.І. Теоретичні аспекти організації бухгалтерського обліку. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2015. Вип. 1. с. 93-97.
6. Огійчук М.Ф., Утенкова К.О., Ковальова О.В., Тредіт В.Є. Бухгалтерський облік: практичний посібник. Харків. 2015. 334 с.
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_051
8. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: підручник. Київ: Центр учб. літ., 2017. 267 с.
9. Серпенінова Ю. С., Гольцова С. М., Макаренко І. О. Бухгалтерський облік: загальна теорія. Навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2017. 143 с.
10. Плиса В. Й., Плиса З. П. Теорія бухгалтерського обліку. Львів: ННВК «АТБ», 2023. 105 с.
11. Атамас П. Й., Атамас О. П., Лисиченко О. О. Фінансовий облік: навчальний посібник. Київ: Центр учб. літ., 2019. 79 с.

12. Гудзь Н. В., Денчук П. Н., Романів Р. В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Київ: Центр учб. літ., 2016. 112 с.
13. Кесарчук Г. С., Мошак І. В. Поточні зобов'язання : економічна суть, класифікація та їх оцінка. Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка. 2016. Вип.1(47). Т.2 с. 401-405.
14. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
15. Іванова О. П. Методологія наукових досліджень: теорія і практика: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Наука», 2019. 45 с.
16. Миронова Ю. Ю. Бацман Ю. М., Яценко В. В. Підходи щодо сутності, класифікації та оцінки поточних зобов'язань у системі бухгалтерського обліку підприємства. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2016. Т. 21, Вип. 5. с. 201-205.
17. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затверджена наказом Міністерства України від 30.11.1999р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
18. Сафарова А. Шляхи вдосконалення класифікації зобов'язань. URL: http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/8N7hxC.pdf
19. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
20. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
21. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (з змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
22. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text

23. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012 р. № 929_013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

24. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL : <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-audit>

25. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>

26. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-audit>

27. Сторожук І.В., Ященко Н.В. Облікові аспекти управління кредиторською заборгованістю підприємства. Економіка і держава. 2021. № 1. с. 125-129.

28. Податковий кодекс України (зі змінами та доповненнями). Стаття 187, пункт 187.1. Порядок виникнення податкових зобов'язань з податку на додану вартість при постачанні товарів і послуг. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n372>

29. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. № 601. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03#Text>

30. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. URL: [Про оплату праці | від 24.03.1995 № 108/95-ВР](#)

31. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>

32. Омецінська І.Я. Бухгалтерський облік як інформаційна система для управління підприємством. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 8. 2015. с. 1154-1158.

33. Про Примітки до річної фінансової звітності: наказ МФУ № 302 від 29.11.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0904-00#Text>
34. Рубейкін В. А. Призначення та зміст фінансової звітності. Економіка: реалії часу, 2016. URL: <https://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4403>
35. Шеверя Я. В. Регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні: проблеми та перспективи. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2014. Вип. 1 (28). с. 303-315.
36. Яцко М.В. Значення фінансової звітності суб'єктів господарювання в активізації зовнішньоекономічної діяльності. URL: http://confcontact.com/2013_03_15/20_Yazko.htm
37. Брадул О. М., Грушко В. Аудит : підручник. Київ : Ліра-К, 2019. 384 с.
38. Гордієнко, Н. І., Харламова, О. В., Мізік, Ю. І., Конопліна, О. О. Аудит: методика організація : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2017. 256 с.
39. Дерев'янка, С. І. Аудит : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2016. 298 с.
40. Кулаковська, Л. П. Організація і методика аудиту : навч. посібник. Київ : Видавничий дім «Фактор», 2018. 224 с.
41. Міжнародні стандарти аудиту. URL: <https://www.apu.net.ua/standarty-audytu>
42. Мултанівська, Т. В., Воїнова, Т. С. Організація і методика аудиту: практикум : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 198 с.
43. Базюк Л. П., Василюк М. М., Кузьмін Т. Л. Аудиторські свідчення та методичний інструментарій аудиту поточних зобов'язань. Цифрова економіка та економічна безпека. 2025. Вип. 1 (16). URL: <https://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/592>

3a Рік 2024

Керівник

(підпис)

БУЧАК ІГОР СТЕПАНОВИЧ

(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер

(підпис)

ЗОРЕНКО СВІТЛАНА ЛЕОНІДІВНА

(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад